

Európai Bizottság

*

XVI. Főigazgatóság

**Az EU Strukturális Alapjai által
finanszírozott programok értékelésének
módszertana**

MEANS füzetek 1999.

VI. kötet

*A programok értékelésével kapcsolatos
fogalmak és szakkifejezések*

A magyar nyelvű adaptációt készítette:

VÁTI Kht.
ORSZÁGOS TERÜLETFEJLESZTÉSI OSZTÁLY

Témafelelős:

Kulcsár Gábor

Osztályvezető:

Sallai Anna

Igazgató:

Dr. Tétényi Tamás

Vezérigazgató:

Paksy Gábor

Budapest, 2000.október.

Tartalomjegyzék

I. ÉRTÉKELÉSSSEL KAPCSOLATOS KÉRDÉSEK	1
1. Az értékelés hasznossága.....	3
2. Az értékelés típusai.....	8
3. Az értékeléssel kapcsolatos intézkedések.....	11
II. AZ ÉRTÉKELÉS MEGSZERVEZÉSE	13
1. Az értékelés tárgya	15
2. Az érintettek szerepe az értékelésben.....	17
3. Az értékelés megszervezése	20
4. Az értékelés előkészítése	23
5. Az értékelés minősége	25
III. KRITÉRIUMOK ÉS MUTATÓK.....	29
1. A beavatkozás belső logikája	29
2. Értékelési kritériumok	34
3. Intézkedések és információs rendszer	39
4. Mutatók.....	43
IV. HATÁSOK	47
1. Oksági elemzés	47
2. Társadalmi-gazdasági véghatások	51
3. Szinergia hatások.....	54
4. Társadalmi-gazdasági fejlődés	57
V. TECHNIKÁK	63
1. Értékelési módszerek.....	63
2. Strukturáló technikák.....	64
3. Információgyűjtési technikák	66
4. Elemzési technikák	69
5. Itéletalkotási technikák	72
TÁRGYMUTATÓ / INDEX.....	75

I.
ÉRTÉKELÉSEL KAPCSOLATOS KÉRDÉSEK

1. AZ ÉRTÉKELÉS HASZNOSSÁGA

ÉRTÉKELÉS / EVALUATION

A közösség által végrehajtott, társadalmi, gazdasági és környezeti hatásokkal járó beavatkozás megítélése kritériumok és szabványok alapján (pl. annak relevanciája, helyzetállósága, hatékonysága).

Az ítéletalkotás elsődlegesen azt veszi figyelembe, hogy a beavatkozásnak milyen igényeket kell kielégítenie, valamint a beavatkozás milyen hatásokat vált ki. Az értékelés speciálisan az ítéletalkotás céljából gyűjtött, és feldolgozott információkon alapul. Ilyen lehet például egy program hatékonyságának értékelése, egy projekt költség-haszon elemzése, egy fejlesztéspolitika érvényességének és egy közszolgáltatás minőségének értékelése.

Az ítéletalkotás általában nem foglalkozik a beavatkozás körülményeivel, hanem csak a beavatkozás hatásait értékeli. Szigorúan vett ítéletalkotás az értékelést csak a hatások utólagos becslése alapján engedi meg.

Bizonyos esetekben az értékelés nem a közösségi beavatkozásra, hanem egy közszervezet működésére (pl. egy egyetem vagy egy kórház értékelése) irányul. Általában az értékelés a humán erőforrások esetében egy személy értékelését (pl. interjú révén) vagy pénzügyi területen egy vállalkozás értékbecslését is jelentheti.

Kapcsolódó fogalmak:

appraisal

assessment

ALAKÍTÓ ÉRTÉKELÉS / FORMATIVE EVALUATION

Olyan értékelés, ami a végrehajtók és a kedvezményezettek számára készül, azok tevékenységének elősegítése céljából (feedback-visszacsatolás). Visszacsatolást jelent abban az értelemben, hogy a folyamatban lévő beavatkozás megvalósításának körülményeire hatást gyakorolhat.

Az alakító értékelést elsősorban a megvalósítás alatt álló közösségi beavatkozások esetében alkalmazzák (folyamatban lévőre vonatkozó, illetve közbeni értékelés). Lényegében a megvalósítási eljárásra, illetve annak hatékonyságára és relevanciájára irányul. Az alakító és az összegző értékelés közötti különbségtétel a legszemlésebben így fejezhető ki: "Amikor a szakács megkóstolja a levest, alakító értékelés; amikor a vendég megkóstolja a levest, összegző értékelés történik".

ÖSSZEGZŐ ÉRTÉKELÉS / SUMMATIVE EVALUATION

Olyan szereplők számára készülő értékelés, akik nincsenek közvetlenül bevonva a közösségi beavatkozás irányításába (politikai vagy szakmai intézmények, alapítványok, sajtó, stb.).

Ez egy általános és átfogó értékelés, aminek célja a tevékenységek számbavétele, ami a közösségi beavatkozás megítélését és a kezdeményezésért, fenntartásért, elhalasztásért, megszüntetésért vagy megismétlésért felelős szervezetek munkáját segíti. Ebben a tekintetben a “felhasználók” a finanszírozók és más társadalmi szereplők, akik a programértékelés révén megismert lehetőségek alapján jobb döntéseket hozhatnak.

VEZETŐI ÉRTÉKELÉS / MANAGERIAL EVALUATION

A közösségi beavatkozások vezetésébe integrált értékelési megközelítés, aminek célja a változtatásokra vonatkozó javaslatok megtétele, mind a döntéshozatal (eszköz-felhasználásról), mind a beavatkozás megvalósításáért felelős szereplők hozzáállásának tekintetében.

A vezetői értékelés általános megközelítésben lényegében a közigazgatás értékelésének felel meg, témája a közbevételek alakulása. A fő kérdés: hogyan lehet a különböző szektorpolitikák között igazságos egyensúlyt teremteni a költségvetés felhasználásában.

Ebben az értékelésben a beavatkozás politikai dimenziója kerül áttekintésre. A vezetői értékelés minősége két alapelven alapszik: az értékelő függetlenségén és a módszer tárgyilagosságán.

Például a '80-as évek folyamán a brit közigazgatás funkcióinak jórészt privatizálták, illetve kiadták félig-független ügynökségeknek. Ugyanakkor megnőtt a hatékony szolgáltatások iránti igény, ami az érték a pénzért-típusú értékelések kifejlesztéséhez vezetett.

PLURÁLIS ÉRTÉKELÉS / PLURALISTIC EVALUATION

Az értékelésbe valamennyi érintett felet bevonó, kollektív problémamegoldó eljárás.

Célja: mindenki számára elérhető, és megbízható információk alapján közös álláspont kialakítását célzó értékítélet készítése, egy értékelő (politikai és igazgatási tisztviselőket, valamint az érintett csoportok szószólóit magában foglaló) szervezeten belül.

Franciaországban gyakran hoznak létre ad hoc értékelő bizottságokat az értékelési munka menedzselése céljából. Így a természeti katasztrófák megelőzésének értékelése keretében különböző minisztériumok, helyhatóságok, közintézmények, szövetségek stb. tagjaiból állítottak össze értékelő bizottságot. Az állam és a régiók által közösen finanszírozott programok keretében bizonyos értékelések irányítása a két szint politikai

és közigazgatási tisztviselőire van bízva partnerségben az érintett csoportok képviselőivel.

Kapcsolódó fogalmak:

partnership evaluation
stakeholder evaluation

DEMOKRATIKUS ÉRTÉKELÉS / DEMOCRATIC EVALUATION

A demokratikus viták átláthatóságának és minőségének javítását célzó értékelés – a közösségi beavatkozás logikájának és hatásai megismerésének, valamint megértésének elősegítése, illetve a beavatkozás okának és hatékonyságának megítélése révén.

Ez a fajta értékelés meghatározható, mint “a közösségi beavatkozás megítélése” demokratikusan megválasztott személyek révén. Értékelő szakemberek állnak a bizottság rendelkezésére, de szerepük kizárólag technikai jellegű és az eljárás nyilvános.

Ezt a modellt olyan kísérleti beavatkozásnál alkalmazzák, amelyet az első néhány év eredményei alapján szavazással kell megerősíteni.

ÉRTELMI CÉL / COGNITIVE AIM

Azt fejezi ki, hogy az értékelés alapján a felhasználó a beavatkozásra, illetve annak hatásaira vonatkozóan új információhoz juthat hozzá.

Egy értékelés értelmi hozadéka akkor mutatkozik különösen jól meg, ha az értékelés az olvasójának „meglepetést okoz”, azaz valami új tárul fel előtte. Ez általában a teljesen új információra igaz (elsődleges adat), de előfordulhat, hogy az olvasó által előzőleg nem ismert másodlagos adat jelent új információt.

Az értékelés értelmi hozadékának dimenzióját az a mód szabja meg, ahogyan a felhasználók megismerkednek a beavatkozással, annak hatásaival és ok-okozati viszonyaival (hatásmagyarázó-elmélet). Ebben az értelemben egy fogalmi hozadékról van szó. Céljától függetlenül, egy sikeres értékelésnek mindig van nyilvánvaló és felismerhető értelmező szerepe.

Kapcsolódó fogalom:

conceptual
apport conceptuel

ESZKÖZJELLEGŰ CÉL / INSTRUMENTAL AIM

Azt fejezi ki, hogy az értékelés közvetlenül eredményezi a döntések javítását, kiterjesztését, illetve egy közösségi beavatkozás szüneteltetését.

Például egy időközi értékelő jelentés a közösségi beavatkozás elemeire vonatkozóan 26 módosítást javasol. Néhány hónappal később, a beavatkozásért felelős szervezetek egy sor kiigazításban egyeznek meg, és a meghozott döntések közül tizenhárom az értékelés által javasoltak közül való.

Ez a hozzájárulás akkor optimális, ha az értékelő csoport és az értékelés-irányító csoport reális javaslatokat fogalmaz meg, és ha a döntéshozók könnyen tudják azokat alkalmazni. Ebben a szellemben a javaslatokkal kapcsolatban a következő tényezők lényegesek: vannak-e a javaslatnak pénzügyi vonatkozásai, rövid idő alatt bevezethető-e, egyetértés áll-e fenn vele kapcsolatban?

Az eszköz jellegű felhasználás nehezen igazolható, mert nagyon sok más tényező befolyásolja egyidejűleg a döntéshozatalt.

NORMATÍV CÉL / NORMATIVE AIM

Azt fejezi ki, hogy az értékelés érveket javasol a beavatkozás megítélésének formálására, illetve módosítására.

Az értékelésnek normatív szerepe lehet, ha segít tisztázni a kritériumokat és meghatározni az összehasonlítási normákat, illetve azonosítja a jó gyakorlatot és a példaértékű projekteket. Ez lényeges lehet, amikor az értékelés beszámoló jellegű a politikai szervezetek és a széles közvélemény felé. A felhasználók összevetik az értékelés következtetéseit a saját véleményükkel, aminek hatására fenntartják, támogatják vagy megváltoztatják a beavatkozásról alkotott személyes ítéleteiket. Ugyanakkor nem minden értékelés szolgálja ezt a célt, mert a döntéshozók nem mindig készek meghallgatni a véleményeket.

VISSZACSATOLÁS / FEEDBACK

A visszacsatolás akkor jön létre, ha a területen elért eredmények és hatások megfigyelésének következményeképpen a beavatkozás megvalósításának kiigazítására, illetve komolyabb változtatásokra - beleértve a beavatkozás szükségességének megkérdőjelezését is - kerül sor.

A visszacsatolás az értékelés fő célja, ha az vezetői és/vagy alakító jellegű, de összefügghet az eszközfelhasználással is.

SZERVEZETI ISMERETSZERZÉS / ORGANISATIONAL LEARNING

Azt fejezi ki, hogy a gyakorlatból levonható tanulságok elfogadásra és alkalmazásra kerülnek a beavatkozásért felelős intézmények, illetve szervezetek által. Ez túlmutathat a visszacsatolás fogalmán abban az esetben, ha a tanulságok általánosíthatók és más beavatkozásoknál is alkalmazhatók.

Közvetlen tanulságlevonásról (“single loop learning”) akkor van szó, ha a felhasználók felismerik, hogy felül kell vizsgálniuk alapfeltételezéseiket (cselekvési-elméletüket), aminek hatására pl. újraszervezik a legkevésbé sikeres beavatkozásokat.

Kapcsolódó fogalmak:

közvetlen tanulságlevonás / single loop learning
double loop learning

BESZÁMOLTATHATÓSÁG / ACCOUNTABILITY

Tekintettel közforrások felhasználására, a beszámoltathatóság kötelezettség, a közösségi beavatkozás vezetésében érintetteknek el kell látniuk a politikai szervezeteket és a széles közvéleményt a beavatkozás várható és tényleges eredményeire vonatkozó információval és magyarázatokkal.

A demokratizmus szempontjából a beszámoltathatóság az értékelés fontos dimenziója, mivel a közintézmények mindinkább fokozzák az átláthatósági követelményeket az adófizetők által rájuk bízott források megfelelő kezelését illetően. Ennek szellemében az értékelésnek segíteni kell a közpénzek elköltésének egyszerű megértését, azt, hogy ennek milyen hatásai voltak és mi indokolta. Az ilyen típusú értékelés természetesen a politikai szereplőknek szól, illetve a médián keresztül végső soron a választópolgároknak.

Például:

- egy továbbképző szervezet számos érintettől számol be, akik szolgáltatásaikban részesültek és képzést nyertek, vagy
- egy program-végrehajtó szervezet jelentést készít a beavatkozás révén teremtett új munkahelyek fajlagos költségéről, vagy
- a Bizottság közzéteszi a gazdasági és társadalmi kohézió terén elért haladásról szóló jelentését.

2. AZ ÉRTÉKELÉS TÍPUSAI

ÁTFOGÓ ÉRTÉKELÉS / OVERALL EVALUATION

A beavatkozás teljes egészére vonatkozó értékelés.

Az átfogó értékelés minden olyan tevékenységre irányul, ami egy közösségi beavatkozás részeként finanszírozásra kerül. Ez magában foglal minden alkalmazott eszközt, minden érintett csoportot, minden jogosult területet, minden várható hatást és releváns témát. Az átfogó értékelés első lépése gyakran egy átvilágítás, amit második lépésben részletesebb vizsgálat, tematikus értékelés követ.

Kapcsolódó fogalmak:

global evaluation

screening

TEMATIKUS ÉRTÉKELÉS / THEMATIC EVALUATION

Olyan értékelés, ami egy speciális témát vizsgál különböző beavatkozások esetében.

Ennek témája vonatkozhat egy várható hatásra (pl. az KKV-k versenyképessége) vagy egy beavatkozási területre (pl. K+F). A tematikus értékelés fogalma hasonló az in-depth tanulmányéhoz (pl. a K+F támogatásának hatása az KKV-k versenyképességére), de tágabb értelemben használják a Közösségben.

IN-DEPTH ÉRTÉKELÉS / IN-DEPTH EVALUATION

Az eredmények illetve hatások egy kategóriájára, csoportjára irányuló értékelés, vagy egy ilyen értékelés része. Részletes elemzést tesz lehetővé eltérően az átfogó értékeléstől, ami tömörítő jellegű.

Egy program átfogó értékelését kísérheti ilyen elemzés több kérdés vonatkozásában, de olyan döntés is születhet, hogy egyetlen kérdés legyen az értékelés tárgya. Egyetlen speciális kérdés esetében igényesebb lehet az értékelés, megbízhatóbb értékelési technikák alkalmazhatók, főleg ami a reagálásokat, az összehasonlításokat, illetve a tiszta hatáselemzést illeti. Mivel az in-depth értékelés lényegében a vizsgált területen létrejövő hatások megfigyelésére irányul, ezek a tanulmányok az időközi és utólagos értékeléshez tartoznak.

Kapcsolódó fogalom:

behatárolás / scoping

ELŐZETES ÉRTÉKELÉS / EX-ANTE EVALUATION

Olyan értékelés, amit a program megvalósítása előtt készítenek.

Valamely beavatkozás előzetes értékeléséhez pontosan ismerni kell legalább egy tervet. Ha csak vázlatos terv áll rendelkezésre, ismerni kell a kielégítendő igényeket, megoldandó nehézségeket. Ez az értékelési forma biztosítja, hogy a beavatkozás annyira releváns és koherens legyen, amennyire csak lehetséges. A következtetéseket be kell építeni a döntésekbe.

Az előzetes értékelés főleg az összefüggések elemzésére irányul. Az értékelés segítségével az illetékes hatóság előzetes információt kap arról, hogy a fejlesztési kérdések megfelelően lettek-e megállapítva, a stratégia és a javasolt célok relevánsak-e, nincs-e inkohérenca a Közösség politikáival és irányelveivel, a várható hatások reálisak-e stb. Továbbá megteremtődik a szükséges alap a jövőbeni értékelésekhez és a monitoring tevékenységhez; biztosítja, hogy legyenek világos, és – ahol lehet – számszerűsített célok.

Kapcsolódó fogalmak:

elsődleges becslés / prior appraisal

szükséges kiértékelés / needs assessment

KÖZBENSŐ ÉRTÉKELÉS / MID-TERM EVALUATION

A beavatkozás megvalósításának középidejében elkészített értékelés.

Ez az a fajta értékelés kritikusan vizsgálja az első eredményeket, ami lehetővé teszi, hogy a monitoring és megvalósítás minőségét értékelje. Megmutatja, hogy a kezdeti szándékok miként válnak valóra, és ahol szükséges, a célok módosítását javasolja. A kezdeti állapottal való összehasonlítás alapján rámutat az általános gazdasági-társadalmi összefüggésekre és megvizsgálja, hogy a célok helytállóak maradtak-e. Azt is megvizsgálja, hogy más közintézmények politikáinak és prioritásainak változása nem vet-e fel koherencia-problémákat. Segíti a kiigazítások és újraprogramozások elvégzését is, és átlátható formában megindokolja azokat.

A közbenső értékelés nem csak a monitoring rendszerből vezethető le, hanem az összefüggések és azok fejlődésével kapcsolatos információkhoz is erősen kötődik. A közbenső értékelés alakító jellegű; olyan visszacsatolást szolgáltat a beavatkozásokról, ami segíti a végrehajtók munkájának javítását.

A közbenső értékelés az időközi értékelés egy formája, de egyéb időközi értékelések készíthetők a megvalósítás első vagy utolsó éve folyamán is.

FOLYAMATOS ÉRTÉKELÉS / ON-GOING EVALUATION

Olyan értékelés, ami a beavatkozás megvalósításának teljes idejére kiterjed.

Az értékelésnek ez a típusa az eredmények megfigyeléséhez kapcsolódik és könnyen összetéveszthető a monitoring tevékenységgel. A folyamatos értékelés előnye, hogy jó együttműködést tesz lehetővé az értékelő csoport és a programvégrehajtók között, ami viszont a következtetések és javaslatok jobb fogadtatására nézve is kedvező.

A folyamatos értékelés tekinthető in-depth tanulmány-sorozatnak, ami a megvalósítás folyamán felmerülő kérdések tömörített és fokozatos elemzését végzi. Például az idegenforgalom fejlesztési támogatásának folyamatos elemzése fokozatosan vizsgálja a következő kérdéseket “hogyan reagál a közvélemény a javasolt támogatásra?” (első év) “Feleslegessé teszi-e a fejlődő idegenforgalom a támogatást? (harmadik év) “Mely támogatott projekteket érdemes leginkább megismételni?” (negyedik év)

Kapcsolódó fogalom:

gördülő értékelés / rolling evaluation

UTÓLAGOS ÉRTÉKELÉS / EX-POST EVALUATION

Olyan értékelés, ami annak befejeződése után eleveníti fel és ítéli meg a beavatkozást.

Célja a források felhasználásáról, a tervbe vett hatások (hatékonyság) eléréséről és a nem várt hatásokról (hasznosság), továbbá a beavatkozás hatékonyságáról való beszámolás. Arra törekszik, hogy érthetővé tegye a siker és a kudarc tényezőit és az eredmények, valamint a hatások fenntarthatóságát. Megkísérli továbbá levonni a következtetéseket más beavatkozásokra vonatkozóan. Az időigényes hatások esetében az utólagos értékelés a beavatkozás megvalósítását követően két-három évvel végzendő el. A hatások elemzése során az utólagos értékelések magukban foglalják a részterületek áttekintését és hosszabb időt vesznek igénybe.

META ÉRTÉKELÉS / META – EVALUATION

Ez az értékelés egy másik értékelés értékelése, illetve egy értékelés-sorozat.

Az ítéletalkotás kritériumai általában a megbízhatóság, hitelesség és hasznosság. A fogalmat néha egy szervezet értékelési funkciójának ellenőrzésére is alkalmazzák (annak igazolására, hogy az értékelési szabályok alkalmazása mennyire szakszerű). Néha egy értékelési sorozat összefoglaló bázisára mondják, hogy meta-értékelés.

3. AZ ÉRTÉKELÉSEL KAPCSOLATOS INTÉZKEDÉSEK

ELLENŐRZÉS / AUDIT

Az ellenőrzés egy olyan ítéletalkotás, ami előre ismert és tisztázott általános kritériumok, és szabványok alapján jön létre, valamint egy teljes politikai, illetve szakmai területre alkalmazható és nem specifikált egy közösségi beavatkozásra vonatkozóan.

Például a KKV-k támogatása esetében az auditor (ellenőr) ellenőrzi, hogy teljesülnek-e a jogosultsági kritériumok és a kedvezményezett cég megfelel-e azon szabályoknak, amelyekre a támogatás vonatkozik. Teljesen tisztában kell, hogy legyen az előírásokkal (pl. a jogi és számviteli tudással), meghagyásai kötelezőek, tiszteletben tartandók és hatósági jellegűek. Az ellenőrzés fő célja, hogy felderítse a rossz működés hibáit és bizonyítékait, aminek ideális esetben jobbító hatása van.

Idővel az ellenőrzés fogalma az eredetileg meghatározottakon túl további területekre is kiterjedt. Például egyes ellenőrzések azt vizsgálják, hogy bizonyos eredményeket megfelelő hatékonysági fokkal és minőségben állítanak-e elő. Mások azt vizsgálják, hogy az eredmények és a teljesítmény elégségesek-e, összehasonlítva más hasonló beavatkozásokéval.

Az ellenőrzés a monitoring tevékenység és értékelési eljárás megfelelő működésének igazolására is irányulhat.

Kapcsolódó fogalom:

control

MONITORING / MONITORING

A monitoring tevékenység a közösségi beavatkozások forrásainak és eredményeinek rendszeres vizsgálata.

A monitoring jelentéseket, elemzéseket, (erő)forrás-mérlegeket, mutatókat stb. magukba foglaló koherens információs rendszeren alapszik. A monitoring rendszer információi elsődlegesen a rendszert végső kedvezményezetttektől származnak és lényegében a közösségi beavatkozások irányítására szolgálnak. Ha a monitoring ítéletalkotást is jelent, az ítélet a célkitűzések eredményeire vonatkozik. Célja lehet visszacsatolás és közvetlen ismeretszerzés. Általában a beavatkozás megvalósításáért felelős szereplők feladata e tevékenység.

Példák: a költségvetés kiadásainak, a határidők betartásának, a kedvezményezett KKV-k, a képzésben résztvevők képzettségi szintjének nyomon követése.

Kapcsolódó fogalmak:

a végrehajtó szervezet értékelése / management audit
működési audit / performance audit

ADDITIONALITÁS / ADDITIONALITY

A Közösség által a gazdaság és társadalom fejlődésére fordított támogatás nem helyettesítheti a nemzeti kormányok erőfeszítéseit – vagyis a kedvezményezett tagállam társfinanszírozása, legalább akkora legyen, mint amennyi a Strukturális Alapok beavatkozása előtt volt a támogatás teljes összege volt.

Ennek az elvnek igazolása nemzeti szinten a pénzügyi ellenőrzés révén kerül végrehajtásra, és nem képezi értékelés tárgyát. Ezt a fogalmat nem szabad összekeverni azzal az additionalitással, ami valamely beavatkozás nettó hatásainak értékelésére vonatkozik.

II.
AZ ÉRTÉKELÉS MEGSZERVEZÉSE

1. AZ ÉRTÉKELÉS TÁRGYA

ÉRTÉKELÉSI HATÓKÖR / SCOPE OF EVALUATION

Az értékelés hatókörének, az értékelés tárgyának pontos meghatározása.

Az értékelés hatókörét legalább négy vonatkozásban kell meghatározni:

- működési (a beavatkozás valamennyi területe illetve annak része, egy vagy több politika),
- intézményi (valamennyi intézmény vagy egy részük),
- időtartam (a figyelembe vett időszak)
- és földrajzi (egy vagy több terület vagy egy térség része, kiemelt térség, város, természetvédelmi terület, stb.).

A Közösségi kohéziós politikával kapcsolatban az értékelés tárgya lehet egy program, egy intézkedés, illetve egy projekt. Ez a könyv általánosságban a közösségi beavatkozás fogalmát használja, és azt alkalmazza bármilyen értékelési célra.

POLITIKA / POLICY

Az egyetlen célra vagy általános célkitűzésre irányított különböző intézkedések (programok, eljárások, törvények, szabályok) összessége, amely gyakran évek folyamán és fokozatosan épül fel. A Közösségi társadalmi-gazdasági kohéziós politika pontos időbeosztás szerint működik többéves költségvetéssel, ami a hagyományos értelemben vett politikák többségére nem jellemző.

PROGRAM / PROGRAMME

Egy adott időtartamra tervezett célok, illetve e célok elérésére mozgósított pénzügyi, szervezeti és humán erőforrások együttese.

A programot egy időkeret és egy költségvetés határolja, valamint céljai előre meghatározottak. Ezután módszeres tevékenységekre kerül sor e célok közötti koherencia elérésére.

A három fő lépés a program életciklusában: a tervezés, megvalósítás és az utólagos értékelés. A program mindig egy, vagy több felügyelő szervezet felügyelete alá tartozik, amelyek részesei a döntéshozatalnak. A Közösségi társadalmi és gazdasági kohézió keretén belül a programok általában prioritásokra, intézkedésekre és projektekre vannak bontva.

Kapcsolódó fogalmak:

tengely, irány, prioritás / axis

programciklus / program cycle

INTÉZKEDÉS / MEASURE

A Közösségi társadalmi-gazdasági kohéziós politika keretén belül a végrehajtás alap-egységét a hasonló projektek együttese és a precízen meghatározott költségvetés elosztása képezi.

Az intézkedések általában projektekből állnak és általában projekt-felhívások formájában valósulnak meg, valamint minden intézkedéshez tartozik egy végrehajtó szervezet.

Kapcsolódó fogalom:

akció / action

PROJEKT / PROJECT

A projekt működésében nem megosztható, idő és költségvetés tekintetében behatárolt és egy végső kedvezményezett felügyelete alatt áll.

A Közösségi társadalmi-gazdasági kohéziós politika keretében a végső kedvezményezettek kérik a támogatást. A nagy infrastrukturális projektek előértékelése különösen gondosan készítendő el a költség-haszon elemzés alkalmazásával.

Példák projektekre: egy új képzési forma létrehozása, egy víztisztító bővítése, egy tanácsadó cég kiküldetése.

BEAVATKOZÁS (INTERVENCIÓ) / INTERVENTION

Beavatkozásnak nevezünk minden olyan tevékenységet, amelyet közintézmény hajt végre, függetlenül annak jellegétől (politika, program, intézkedés vagy projekt).

A beavatkozások **eszközei** a vissza nem térítendő támogatások, hitelek, kamattámogatások, garanciák vállalása, kockázati tőkerészesedés vagy egyéb pénzügyi formációk. A beavatkozások **fő területe** az infrastruktúra, a termelési környezet és a humán erőforrások javítása.

A Közösségi társadalmi-gazdasági kohéziós politika keretében a beavatkozások a következő formákat ölthetik: Operatív Programok (Operational Program - OP), Egységes Programozási Dokumentumok (Single Programming Document), Közösségi Támogatási Keretek (Community Support Framework), Közösségi Kezdeményezések (Community Initiatives) és szakértői segítségnyújtások.

Ebben a kötetben a beavatkozás (intervenció) módszeresen az értékelés célját jelöli.

2. AZ ÉRINTETTEK SZEREPE AZ ÉRTÉKELÉSBEN

ÉRINTETT / STAKEHOLDER

Azok az egyének, csoportok vagy szervezetek, amelyek érdekeltek az értékelt beavatkozásban illetve magában az értékelésben, főleg azok a szervezetek, amelyek döntöttek a beavatkozásról és finanszírozták azt, a közszférában dolgozó érintett végrehajtók, a program végső kedvezményezettjei és a közvélemény képviselői.

Például egy beavatkozás esetében, ami új szállodák építését támogatja, az érdekeltek a finanszírozó szervezetek, illetve végrehajtók, az új szállodatulajdonosok (a közvetlenül érdekeltek), más idegenforgalmi szakemberek, már működő szállodások, akik versenytársat kapnak, turisták, természetvédelmi szövetségek és építési vállalkozók.

Kapcsolódó fogalom:

partner / partner

FINANSZÍROZÓ SZERVEZET / FUNDING AUTHORITY

Olyan intézmény, ami a egy beavatkozást finanszírozza.

Tágabb értelemben a finanszírozó szervezet azon személyeket is jelöli, akik ezen intézmények oldalán beavatkoznak az értékelő eljárásba: az Európai Bizottság hivatalnokai, a nemzeti minisztériumok tisztviselői, a regionális vagy helyhatóság részéről választott képviselők. Amikor magánszemélyek vagy szervezetek kapnak támogatást a beavatkozás révén, ők is hozzájárulnak a finanszírozáshoz (beemelő-hatás), azonban ezeket nem finanszírozóknak, hanem címzetteknek nevezzük. (addressees).

Kapcsolódó fogalom:

döntéshozó / decision maker

VÉGREHAJTÓ / MANAGER

A beavatkozás megvalósításáért felelős köz- (elvétve magán-) szervezet.

A Közösségi társadalmi-gazdasági kohéziós politika keretében végrehajtók a program és az intézkedés szintjén léteznek. Tágabb értelemben a végrehajtó fogalma használatos azokra is, akik e szervezetek részéről részt vesznek az értékelési eljárásban.

VÉGSŐ KEDVEZMÉNYEZETT / FINAL BENEFICIARY

Az Európai Unió társadalmi-gazdasági programjainak keretében a végső kedvezményezett fogalma a (vállalkozói) megbízások kiadásáért, illetve a támogatás elosztásáért felelős köz- vagy magánszervezetek megnevezésére használatos. A végső kedvezményezetteknek időnként jelentést kell készíteni tevékenységükről.

Példák: a helyi közigazgatás, amely elosztja a közvetlen támogatást a vállalkozások felé; magántársaság, amely felépített és működtet egy telefonhálózatot; képzési központ, amely szakembereket képez.

PROJEKTFEDELŐS / PROJECT PROMOTER

A projektért felelős köz- vagy magánszervezet, amely kéri és esetleg elnyeri a támogatást a beavatkozás keretében egy adott projektre (pl. egy leromlott városrész rehabilitációjára vagy egy új képzési forma megteremtésére).

A projektfelelőst végső kedvezményezettnek kell tekinteni ha minden évben elnyer közpénzt, valamint ha rendszeresen és állandóan jelentést kell tennie a projektről. Ezzel ellentétben címzettnek kell tekinteni, ha egyetlen projektre nyer el egy meghatározott pénzüsszeget.

CÍMZETT / DIRECT ADDRESSEE

Olyan személy vagy szervezet, amely közvetlenül érintett a beavatkozás által.

A címzettek támogatást, szolgáltatásokat és információt kapnak, használják a létesítményeket, amelyeket a beavatkozás révén hoztak létre (pl. család, amely használja a telefonhálózatot, amit a közösségi támogatásból bővítettek; vagy egy cég, amely tanácsadási segítséget vett igénybe). Némelyek anélkül lehetnek címzettek, hogy szükségszerűen hozzátartoznának a beavatkozás célcsoportjához; és hasonlóképpen, a teljes célcsoport nem szükségszerűen áll címzettek közül.

A kedvezményezett fogalma gyakran használatos a címzett helyett. Ebben a glosszáriumban a címzett (addressee) fogalmának kiválasztásában két megfontolás játszott szerepet:

1. a végső kedvezményezett fogalma más jelentéssel bír a Közösségi társadalmi-gazdasági kohéziós politika értékelő rendszerében, továbbá
2. a kedvezményezett fogalma egy pozitív tartalmat asszociál; ami félrevezető lehet, mert az értékelő csoport negatív hatásokat is azonosíthat a címzettekre gyakorolt hatásokat vizsgálva.

Kapcsolódó fogalmak:

- vég-felhasználó / end-user
- elfogadó / recipient

JOGOSULTAK KÖRE / RECIPIENT

A jogosultak köre valamennyi személyt és szervezetet magában foglal, akik számára közvetlenül beavatkozást szándékolnak eszközölni. (pl. tartósan munkanélküliek, vállalkozók).

A jogosultak köre valamennyi lehetséges címzettből áll, de ezek közül csak néhányat érint a beavatkozás (lásd a lefedettségi-ráta fogalmát). Ez a fogalom korlátozottabb, mint az érintettek köre, ami ugyancsak magába foglalja a várható és előre nem látható címzetteket.

Kapcsolódó fogalom:

célcsoport / target group

ÉRINTETT CSOPORT / CONCERNED GROUP

Valamennyi olyan személy vagy szervezet, amely érintve van vagy érintve lehet, önként vagy nem, közvetlenül vagy közvetetten a beavatkozás által. Ez a fogalom tágabb értelmezésű, mint a jogosultak köre. .

Kapcsolódó fogalom:

vesztesek és győztesek / winners and losers

3. AZ ÉRTÉKELÉS MEGSZERVEZÉSE

ÖNÉRTÉKELÉS / SELF-EVALUATION

Egy közösségi beavatkozás értékelése, amit olyan szervezet végez, amely részt vesz a megvalósításban.

Ez a szervezési forma ritkán fordul elő az Európai Unió által finanszírozott programoknál. A kulturális és földrajzi távolságok folytán inkább a fejlődő országokat segítő projektek esetében gyakoribb.

BELSŐ ÉRTÉKELÉS / INTERNAL EVALUATION

Közösségi beavatkozás olyan értékelése, amit a program végrehajtó hatóságához tartozó értékelő csoport végez.

A belső értékelés független, ha az értékelő csoport nincs hierarchikus alárendeltségben a beavatkozás megvalósításában szereplőkkel, ellenkező esetben önértékelésről volna szó.

Kapcsolódó fogalom:

belső(intézményi) értékelés / in-house evaluation

KÜLSŐ ÉRTÉKELÉS / EXTERNAL EVALUATION

Közösségi beavatkozás olyan személyek által történő értékelése, akik nem tartoznak a megvalósításért felelős hatósághoz.

Például olyan csoport, amely tanácsadókból, kutatókból vagy olyan emberekből áll, akik olyan szervezetek tagjai, amelyek nem tartoznak a beavatkozásért felelősök közé.

MEGBÍZOTT / COMMISSIONNER

Személy vagy szervezet, amely dönt (vagy részt vesz a döntésben) egy értékelés szükségességéről.

A megbízott maga is irányíthatja az értékelő csoportot vagy létrehozhat értékelés-irányító csoportot e célból.

ÉRTÉKELŐ CSOPORT / EVALUATION TEAM

Az értékelést végrehajtó személyek alkotják.

Az értékelő csoport kiválogatja és interpretálja a másodlagos adatokat, összegyűjti az elsődleges adatokat; elemez és értékelő jelentést készít.

Az értékelő csoport lehet belső, ill. külső. Állhat több szervezetből (konzorcium), megbízott külső szakértőkből és alkothatja egyetlen személy is. E kiadványban inkább az „értékelő csoport” kifejezést használjuk, nem az „értékelőt”. Ez utóbbi fogalom inkább a menedzsmenti-modellben használható, a fogalom nehezen alkalmazható a másik két modellben (a plurális és demokratikus értékelésben), mivel ezek esetében a végző döntést egy értékelő hatóság hozza meg az értékelő csoport által készített munka alapján.

Kapcsolódó fogalom:

értékelő / evaluater

OPERATÍV CSOPORT / STEERING GROUP

Ez a beavatkozásban legközvetlenebbül érintett közigazgatási tisztviselők egy csoportja, amely néha szakértőkkel egészül ki.

Az operatív csoport gyakran nem formális jelleggel végzi munkáját, hanem mint közvetítő működik a megbízottak és az értékelő csoport, valamint a beavatkozásban érintett különböző partnerek között.

ÉRTÉKELŐ BIZOTTSÁG / EVALUATION COMMITTEE

Kibővített operatív csoport, amely magában foglalja a beavatkozás –ideális esetben – összes érdekeltjét is.

Az értékelésbe bárki bevonható, aki a javaslatok lehetséges felhasználója lehet; bárki, akit érdekelhet a létrejövő információ, vagy aki a döntési eljárásban nyertes, ill. vesztes lehet. Az érdekeltek fő kategóriáit az intézmények, végrehajtók, végső kedvezményezettek és érintett csoportok alkotják. Az értékelő szervezetbe meghívott érdekeltek kifejezhetik reményeiket, illetve félelmeiket, valamint igazolhatják a felmerült kérdések relevanciáját, továbbá jelenlétük növeli az értékelés hitelét. A felmerülő szempontok számának növekedése megkönnyíti az operatív csoporton belüli szembenállások kezelését, segíti a konszenzus kialakítását és a vélemények markáns interpretációit. Abban az esetben, ha a több szempont előnyei kihasználhatók, a pluralisztikus értékelés fokozza a következtetések értékét és hitelét. Ha több partner elvárásait veszik figyelembe, a következtetések nagyobb megértéssel kerülnek elfogadásra.

ÉRTÉKELÉSI FELÁLLÁS / EVALUATION SETTING

Ez magában foglalja egy adott értékelés valamennyi szervezeti részét, illetve annak módozatait (a bizottság, az értékelés-irányító csoport és az értékelő csoport, az érdekeltek bevonása, a munka szervezése, az értékelés ütemezése, az értékelési módszer és mindezek egymáshoz való viszonya).

Az értékelési protokoll fogalma inkább csak a rendszer technikai szempontjaira vonatkozik a szervezeti szempontok nélkül. Az értékelési felállás egy adott értékelés esetén

az értékelt beavatkozás, intézményi értelemben az értékelési rendszer integrált részévé válik.

ÉRTÉKELÉSI RENDSZER / EVALUATION SYSTEM

Az értékelési rendszer valamennyi szabály, intézmény, eljárás és forrás együttese, amelynek révén létrejön az értékelő funkció egy adott intézményi környezetben.

A Közösségi társadalmi-gazdasági kohéziós politika értékelési rendszere meghatározza, hogy egy programot mikor kell értékelni, és a különböző értékelési szintekhez tartozó felelősségi köröket; a rendszer azonban országonként különbözhet. Minden értékelés kötődhet speciális felálláshoz, feltéve, hogy tiszteletben tartja a rendszernek, mint egésznek az alapelveit.

4. AZ ÉRTÉKELÉS ELŐKÉSZÍTÉSE

MEGBÍZÁS / MANDATE

A megbízók által aláírt dokumentum, amelyben formálisan kifejezésre kerül egy beavatkozás értékelésének szándéka.

A megbízás alapján a megbízó kiadja az értékelés végrehajtásának feladatát egy értékelés-irányító csoportnak vagy értékelő szervezetnek. A megbízás meghatározza, hogy mit kell értékelni (az értékelés hatókörét), az értékelés okát és az elvárásokat. A megbízó meghatározza az értékeléstől várható javaslatok jellegét. Meghatározza a fő kérdéseket, amelyekre az értékelésnek választ kell adnia, ez általában kiinduló pontot jelent az értékelési kritériumokra vonatkozóan is. Rögzíti a jelentés benyújtásának végső határidejét és rögzítheti a költségvetését is.

Kapcsolódó fogalom:

értékelési terv / evaluation plan

ELŐ-ÉRTÉKELÉS / PRE-EVALUATION

Gyors előtanulmány, aminek az a célja, hogy azonosítsa az érdekelt elvárásait, megválassza és meghatározza az értékelési kérdéseket, ellenőrizze az értékelés megvalósíthatóságát, létrehozza az értékelési felállást és kidolgozza az értékelés tematikáját (terms of reference – TOR).

Ha szükséges, az elő-értékelés javasolhatja az értékelés elhagyását vagy elhalasztását is, ha a gördülékeny végrehajtás és hasznosítás feltételei nem biztosíthatók. Ennek technikai részét értékelhetőségi tanulmánynak nevezik.

ÉRTÉKELHETŐSÉGI TANULMÁNY / EVALUABILITY ASSESSMENT

Az elő-értékelés technikai része, összegyűjti az elérhető ismeretanyagot és megvizsgálja, hogy a technikai és intézményi feltételek rendelkezésre állnak-e annak érdekében, hogy a feltett kérdésekre megbízható és hiteles választ lehessen adni.

Konkrétan ellenőrzik, hogy a megfelelő eszközöket alkalmazó értékelő csoport képes lesz-e a megengedett idő és költséghatárokon belül nagy valószínűséggel hasznos következtetéseket kidolgozni az értékelendő kérdésekkel kapcsolatban.

TEMATIKA / TERMS OF REFERENCE (TOR)

A TOR határozza meg az értékelési munkát és annak ütemezését. Ez szabja meg a jogi kereteket és határozza meg az értékelés körét. Ismerteti az értékelés fő motivációit és a vizsgálandó kérdéseket. Összegezi a hozzáférhető ismeretanyagot és felvázolja az értékelési módszert. Ismerteti a munka és felelősség-megosztást az értékelő eljárásban

érintett személyek között. Rögzíti az ütemezést, és ha lehetséges a költségvetést is. Meghatározza a pályázó csoportokkal szembeni képesítési követelményeket, valamint a kritériumokat az értékelő csoport kiválasztására. Általában ki van egészítve adminisztratív mellékletekkel is.

Kapcsolódó fogalom:

munka leírása / job description

ÉRTÉKELENDŐ KÉRDÉS / EVALUATIVE QUESTION

A megbízott által a TOR-ben feltett kérdés, amire az értékelő csoportnak választ kell adnia.

Elméletileg háromféle kérdés jöhet szóba: leíró jellegű (mi történt?), okozati jellegű (ami történt, valójában milyen mértékben történt a beavatkozás hatására?) és normatív jellegű (megfelelő-e a hatás?); de az értékelésnek általában több kérdésre kell választ adnia egyidejűleg.

5. AZ ÉRTÉKELÉS MINŐSÉGE

HITELESSÉG / CREDIBILITY

Az értékelés eredményeinek és következtetések minőségét fejezi ki, amennyiben azok logikusan alá vannak támasztva tapasztalati tényekkel és érvényes adatok elemzése igazolja azokat.

A hitelesség számos tényezőtől függ, ilyenek pl. az adatok megbízhatósága, az alkalmazott módszer megfelelősége, az értékelő csoport tekintélye, stb.

Kapcsolódó fogalom:

hihetőség / trustworthiness

ELFOGULATLANSÁG / IMPARTIALITY

Az értékelés következtetések és javaslatának minőségét fejezi ki, amennyiben azokat világos ítéletalkotási kritériumok igazolják és személyes vagy egyéb hamis megfontolások nincsenek rá befolyással.

Az elfogulatlan értékelés figyelembe veszi valamennyi legitim érdekelt elvárásait, interpretációját, és ítéletalkotási kritériumait, beleértve azokat is, akik csak kismértékben képesek érvényesíteni érdekeiket, pontosan azért, hogy a “Res publica”, a közvélekedés teret kapjon. Az elfogulatlanság lényeges eleme az értékelés minőségének.

Kapcsolódó fogalom:

semlegesség / neutrality

MEGBÍZHATÓSÁG / RELIABILITY

Az értékelési adatok összegyűjtésének minőségét fejezi ki, amennyiben az alkalmazott protokoll lehetővé teszi, hogy azonos körülmények között végzett ismételt megfigyelések révén nyerjenek hasonló információt.

A megbízhatóság annak függvénye, hogy megfelelő szakmai szabályok szerint járnak-e el és megfelelő eszközöket alkalmaznak-e a mintavétel, az adatgyűjtés, a mennyiségi és a minőségi információgyűjtés során. Továbbá a megbízhatóság feltételezi, hogy megfelelő kérdések vannak feltéve és ezekhez megfelelően széleskörű adatgyűjtés tartozik-e. Ez a fogalom nemcsak az elsődleges adatok, hanem a másodlagos adatok szempontjából is, ez utóbbiak megbízhatóságát gondosan ellenőrizni kell.

Kapcsolódó fogalmak:

objektivitás / objectivity

megbízhatóság / soundness

KONSTRUKTIV ÉRVÉNYESSÉG / CONSTRUCT VALIDITY

Az értékelési módszer minőségét fejezi ki olyan szempontból, hogy az mennyire hűen tükrözi a mérendő, illetve azonosítandó változásokat, illetve igényeket.

A konstruktív érvényesség annyit jelent, hogy a várható hatások kellő pontossággal vannak meghatározva, és a megfigyelések lehetővé teszik a megfigyelés céljának megbízható elemzését.

Például egy innováció támogatását a régióban lévő KKV-k vizsgálatának eszközével kell megbecsülni, az innováció fogalmát pontosan meg kell határozni és a feltett kérdésnek pontosan meg kell felelnie ezen meghatározásoknak (pl. az új termékek száma vagy a termelési eljárások).

BELSŐ ÉRVÉNYESSÉG / INTERNAL VALIDITY

Olyan értékelési módszer minőségét fejezi ki, ami amennyire csak lehetséges korlátozza az adatgyűjtésnek vagy adatfeldolgozási technikáknak tulajdonítható torzulásokat.

Például egy beavatkozás, ami közvetlenül vagy közvetve KKV-ket segített, oda vezetett, hogy az 1000 munkahelyre eső éves innovációs szám megkétszereződött. Ez a következtetés elfogadhatóbb, ha az adatgyűjtés és adatelemzés nagyon pontosan figyelembe veszi valamennyi speciális beavatkozási szempontot és azok összefüggéseit, azaz a támogatott cégeket, a régióra jellemző innovációs formákat stb.

A jobb belső érvényesség elérése céljából szükség van számos paraméter szigorú ellenőrzése, ellenkező esetben mesterséges helyzet teremthető, amelyben korlátozódhat a következtetések általánosításának a lehetősége (kisebb külső érvényesség).

KÜLSŐ ÉRVÉNYESSÉG (REPREZENTATIVITÁS) / EXTERNAL VALIDITY

Olyan értékelési módszer minőségét fejezi ki, amely lehetővé teszi a levont következtetések általánosíthatóságát az értékelt beavatkozás körén túlra kiterjedően (csoportokra, térségekre, időszakokra, stb).

Például az értékelés lehetővé teszi annak a következtetésnek a levonását, hogy a közvetlenül vagy közvetve támogatott KKV-k révén a beavatkozás megkétszerezte az innovációs rátát, és hasonló támogatás más régiókban, valószínűleg pontosan ugyanazt eredményezi.

Csak erős külső érvényesség teszi lehetővé az értékelt beavatkozás megvalósítása során nyert tanulságokból az extrapolálást. Erre különösen nagy igény van, ha az értékelés célja a legjobb megoldások azonosítása és igazolása. A külső érvényesség akkor is szükséges, ha az értékelés olyan következtetéseket használ fel, amelyek hasonló beavatkozások értékelése során születtek.

Kapcsolódó fogalom:

reprezentativitás / representativeness

III.
KRITÉRIUMOK ÉS MUTATÓK

1. A BEAVATKOZÁS BELSŐ LOGIKÁJA

IGÉNY / NEED

Érintett csoportokra hatással lévő probléma vagy nehézség, aminek megoldását, illetve legyőzését a beavatkozás célul tűzi ki.

Az előzetes értékelés igazolja, hogy a beavatkozást igénylő probléma valóban fennáll-e. A közbenső értékelés magában foglalhat egy, az érintettekre vonatkozó vizsgálatot, hogy felderítse azok igényeit és véleményét.

STRATÉGIA / STRATEGY

A stratégia lényege a tevékenységek prioritásának megválasztása a megoldandó szükséghelyzetek sürgőssége, a megoldandó problémák súlyossága és a tevékenységek sikerének esélye szerint.

A stratégia megfogalmazása során ki kell választani, és súlyozni kell a célokat. A fejlesztési stratégia nem azonos minden területen és minden érintett csoportra nézve. Az előzetes értékelés azt vizsgálja, hogy a stratégia megfelelő-e az adott környezetben.

KÖRNYEZET / CONTEXT

Az a társadalmi-gazdasági környezet, amelyben a beavatkozás megvalósul.

A fogalom szélesebb értelemben is használatos. Például, egy az KKV-kel kapcsolatos beavatkozás esetében a context (környezet) magában foglalja a makrogazdasági helyzetet és a keretfeltételeket (adótörvény, társasági törvény, stb.) is.

Kapcsolódó fogalmak:

keretfeltételek / framework condition

társadalmi-gazdasági környezet / socio-economic environment

CÉLKITŰZÉS / OBJECTIVE

Egy közösségi beavatkozás által elérendő hatások világos, explicit és kezdeti meghatározása.

Amennyiben a célkitűzések nincsenek implicit módon megadva, egy értékelés (főleg előzetes értékelés) segíthet tisztázni azokat. A mennyiségi célfeladatot mutatók, a minőségi célokat leírás révén kell rögzíteni, pl. a harmadik év végére az összes output 30% -át kell teljesíteni, vagy a közösségi beavatkozásnak elsősorban a tartós munkanélküliségen kell segíteni. Speciális célkitűzések vonatkoznak a közvetlen érintettekkel kapcsolatos beavatkozások eredményeire és hatásaira. Egy beavatkozás célja az, hogy általános hatást gyakoroljon, pl. csökkentse a regionális fejlettségi különbségeket, de

közbenső célkitűzések is meghatározhatók, a működési célkitűzések pedig az előállítandó eredményeket határozzák meg.

Ha egy közösségi beavatkozás célkitűzései nincsenek előzetesen világosan meghatározva, az értékelés megpróbálhatja tisztázni azokat utólag, de ilyenkor célszerű az implicit célkitűzésekre hivatkozni.

Kapcsolódó fogalmak:

cél / aim

cél / goal

átfogó célkitűzés / global objective

köztes célkitűzés / intermediate objective

különleges célkitűzés / specific objective

működési célkitűzés / operational objective

rejtett célkitűzés / implicit objective

POLITIKAI PRIORITÁS / POLICY PRIORITY

A finanszírozó megkívánja, hogy az értékelés vizsgáljon meg bizonyos hatásokat, amelyek nem voltak célként megadva a beavatkozás indításakor, azonban amelyek ezen a szinten politikai prioritást képviselnek.

Például a társadalmi-gazdasági kohéziós politika keretében az Európai Unió megköveteli, hogy az értékelések módszeresen vegyék figyelembe a környezeti hatásokat, a KKV-k versenyképességére, a munkahelyteremtésre és fenntartásra, valamint a nemek közötti egyenlő esélyekre gyakorolt hatásokat.

IGAZOLHATÓ CÉL / VERIFIABLE OBJECTIVE

Olyan módon meghatározott cél, hogy lehetséges legyen ellenőrizni annak teljesülését.

Egy cél igazolhatóvá tehető egy mennyiségi mutatónak a kiindulási és egy várható értékhez való hozzárendelésével. Pontos leírások révén is igazolhatóvá tehető egy cél pl. a várható hatások világos, minőségi jellemzése révén.

Kapcsolódó fogalom:

mennyiségi célkitűzés / quantitative objective

MEGVALÓSÍTÁS / IMPLEMENTATION

A várható eredmények előállításához szükséges működési eljárás.

Az Európai Unió társadalmi-gazdasági programjaival összefüggésében, a megvalósítás a következő feladatokat foglalja részben vagy egészben magában:

1. az előírányzott források mozgósítása és elosztása,

2. a program végrehajtók kinevezése,
3. a pályázat lebonyolítása és végül
4. a projektek kiválasztása és finanszírozása.

A megvalósítás nyomon követése és javítása céljából felállításra kerül egy monitoring bizottság, egy monitoringrendszer és ellenőrzéseket, valamint értékeléseket végeznek.

INPUT / INPUT

A beavatkozás megvalósítása céljából mozgósított pénzügyi, humán, anyagi, szervezeti és szabályozóeszközök.

Például hatvan ember dolgozott egy program megvalósításán, a projektköltség 3%-át költötték el a környezetre gyakorolt hatások csökkentése érdekében.

A monitoring tevékenység és értékelés elsődlegesen a közintézmények által biztosított és a végső kedvezményezettek által az eredmények elérése céljából felhasznált inputokra összpontosít. Ezen összeállításban a támogatott cégek által mozgósított, és a magánszférából származó inputok a közösségi beavatkozás eredményeként vannak értelmezve.

A fenti meghatározás viszonylag széles jelentést ad az input szónak, de sokan csak a pénzügyi és költségvetési forrásokra korlátozzák. Ebben az esetben az intézkedés szó használható a humán és szervezeti források megvalósításánál. A pénzügyi eredmény fogalom néha a költségvetési források felhasználásának értelmében is használatos.

Kapcsolódó fogalmak:

- intézkedés / activity
- pénzügyi teljesítés / financial realisation
- (erő)forrás / resource.

VÉGHATÁS (OKOZAT) / EFFECT

Az a társadalmi-gazdasági változás, amit közvetlenül vagy közvetve a megvalósított beavatkozás eredményez.

A hatás valamely beavatkozással kapcsolatos mindenfajta eredményt és hatást jelent, legyen pozitív vagy negatív, várt vagy nem várt. Bizonyos esetekben a hatás fogalmát helytelenül az outputra alkalmazzák.

OUTPUT / OUTPUT

Az output az a közvetlen, konkrét beruházás, megszervezett tanfolyam, stb., amire a beavatkozásra előirányzott pénz fordítódik, ezáltal elkészül, illetve konkrét formát ölt.

A végső kedvezményezett vállalja egy azonnali output létrehozását a támogatás révén. Ha ez nem jön létre a támogatást visszatartják, illetve részben vagy egészben vissza kell fizetni. A végső kedvezményezettek felelősek az outputért, ezekről rendszeresen és módszeresen jelenteniük kell a monitoring bizottságnak. Az outputok lehetnek létesítmények vagy munkák (pl. útépités, egy városi szeméttelp rehabilitációja, tisztítómű, idegenforgalmi férőhelyek), de lehetnek immateriális szolgáltatások (pl. képzés, konzultáció, információ) is.

Kapcsolódó fogalmak:

termék / product

teljesítés / realisation

EREDMÉNY / RESULT

Olyan előny (vagy hátrány) amit az érintettek a közösségi beavatkozásban való részvételük végén elérnek, mihelyt a létesítmény elkészült.

Amikor a végső kedvezményezett befejez egy tevékenységet és beszámol arról, hogy miképpen került felhasználásra az előirányzott forrás, az eredmények megfigyelhetők. Ekkor bemutatható, hogy pl. egy megépített út révén javult az elérhetőség, vagy a szakmai tanácsadást igénybevevő cégek kinyilvánítják elégedettségüket. A végső kedvezményezettek rendszeresen nyomon követhetik az eredményeket, a beavatkozás további megvalósítását az elért eredményekhez igazítva kell végezni.

Kapcsolódó fogalom:

azonnali eredmény / immediate outcome

HATÁS / IMPACT

Olyan következmény, amely az érintettek a beavatkozásban való részvételük folyamánként vagy a létesítmény befejezése után fejt ki hatást.

Bizonyos hatások (speciális hatások) az érintetteknel néhány hónap vagy hosszabb idő múlva (pl. a támogatott cég megfigyelése két év múlva) figyelhetők meg. A fejlesztési támogatások esetében ezek a hatások, mint fenntartható eredmények jelennek meg.

Vannak hatások, amelyek közvetve mutatkoznak meg (pl. a támogatott cég beszállítóinak megnőtt forgalma). Vannak olyan általános hatások, amelyek a makrogazdasági vagy társadalmi szinten jelentkeznek (pl. a támogatott régió image-nek javulása).

Az értékelést gyakran használják a speciális és általános hatások közötti, egy vagy több közbenső hatás vizsgálatára is. A hatások lehetnek pozitívak, illetve negatívok, vártak vagy nem vártak egyaránt.

Kapcsolódó fogalmak:

általános hatás / global impact

köztes hatás / intermediate impact
outputel / outcome
különleges hatás / specific impact
fenntartható eredmény / sustainable result

NEM VÁRT VÉGHATÁS / UNEXPECTED EFFECT

Olyan hatás, amit feltár az értékelés, de nem szerepelt a célkitűzések között és nem volt előrelátható a beavatkozás elindításakor.

A nem várt véghatásokat induktív elemzési technikák révén (főleg esettanulmányok) tárják fel, egy pozitív nem várt véghatás implicit célfeladattá is válhat. A nem várt negatív véghatásokat torzító hatásoknak is nevezik.

Például ha egy térség fejlesztési célból kap támogatást, de emiatt elmaradottnak kell minősíteni, akkor ennek eredményeképpen csökkenhet a vonzereje a tőkevonzás szempontjából.

Kapcsolódó fogalmak:

rendellenes hatás / perverse effect
mellékhatás / side effect

2. ÉRTÉKELÉSI KRITÉRIUMOK

KRITÉRIUM / CRITERION

Egy közösségi beavatkozás olyan jellemzője, sajátossága illetve következménye, aminek alapján ítéletet lehet alkotni a beavatkozásról.

Például egy munkahelyteremtésre ösztönző program, a költség/új munkahely összefüggés vagy a támogatott tartós munkanélküliek aránya (az utóbbi esetben feltételezhető, hogy minél nagyobb ez az érték, annál kedvezőbb a beavatkozás) alapján ítéltető meg.

Az értékelési kritériumnak explicitnek kell lennie és világosan kell mutatnia, hogy miért ítéltető egy beavatkozás jobbnak, illetve rosszabbnak. Az értékelésekben gyakran használatos kritériumok a teljesítmény, a hatékonyság, a kiegyenlítés és a fenntarthatóság, amelyek különböző szociális értékekkel is összefüggenek.

Ahhoz, hogy egy kritérium alkalmazható legyen az értékelésben, tartoznia kell hozzá egy normának (egy olyan sikerességi szintnek, amelynél a beavatkozás az adott kritérium szerint jónak ítéltető), de egy beavatkozást általában számos kritérium szerint ítéltető meg.

Kapcsolódó fogalom:

szociális érték / social value

NORMA / NORM

A beavatkozás olyan sikerességi szintje, amit egy adott kritérium alapján a beavatkozásnak el kell érnie.

Például a létrehozott munkahely költsége megfelelőnek bizonyult összehasonlítva az összehasonlítható beavatkozások mintájával, az országos normával, stb.

Kapcsolódó fogalom:

szabvány / standard

SÚLYOZÁS / WEIGHTING

Annak meghatározására szolgál, hogy egy kritérium egy másikhoz viszonyítva, nagy vagy kis jelentőséggel bír a beavatkozással kapcsolatos általános ítéletalkotás létrehozásánál.

A kritérium súlyozása %-megadással formulázható (a teljesértékűséget a 100% adja). A multikritériumos elemzés szintén használja a súlyozást.

ÉSSZERŰSÉG / RATIONALE

Azt fejezi ki, hogy valamely beavatkozás indokolt-e az általa megoldandó társadalmi-gazdasági problémák viszonylatában.

Az előzetes értékelés igazolja a valódi igényeket és problémákat, kimutatja, hogy azok nem oldhatók meg a létező magán, illetve közösségi kezdeményezések útján. Következésképpen más kezdeményezések (magán vagy közösségi) nem megfelelősége vagy elégtelensége lényeges elemét képezi a program ésszerű voltának a szubszidiaritás elve alapján.

Kapcsolódó fogalom:

létrejöttének oka / raison d'être

RELEVANCIA / RELEVANCE

Azt fejezi ki, hogy a beavatkozás explicit célfeladatai megfelelőek és helytállóak-e a beavatkozás által megoldandó társadalmi-gazdasági problémák vonatkozásában.

A relevancia kérdései különösen fontosak az előzetes értékelésben, mert itt a hangsúly a választott stratégián, illetve annak indoklásán van. A közbelső értékelés keretében tanácsos ellenőrizni, hogy vajon a társadalmi-gazdasági helyzet a várt módon alakul-e, és nem kérdőjeleződik-e meg a célkitűzés helytállósága.

Kapcsolódó fogalom:

alkalmasság / appropriateness

JOGOSULTSÁG / ELIGIBILITY

Azt fejezi ki, hogy egy régió, projekt vagy társadalmi csoport rendelkezik-e azon jellemzőkkel, amelyek révén kedvezményezettje lehet egy beavatkozásnak, illetve támogatást kapjon.

Például az elmaradott térségekhez tartozó európai régiók akkor jogosultak támogatásra, ha GDP-jük az Európai Unió átlagának 75%-nál kevesebb. A jogosultsági kritériumok közvetlenül a beavatkozás ésszerűségéből adódnak.

KÜLÖNBÖZŐSÉG / DISPARITY

Azt fejezi ki, hogy a régió, illetve a társadalmi csoport olyan helyzetben van-e, ami jelentősen különbözik másokétól.

A Strukturális Alapok által finanszírozott programokra általában a régiók és a társadalmi csoportok közötti társadalmi-gazdasági különbségek jellemzők.

Kapcsolódó fogalom:

egyenlőtlenség / inequality

HATÁSOSSSÁG / EFFECTIVENESS

Azt fejezi ki, hogy a várt véghatások bekövetkeztek-e és a célkitűzéseket elérték-e.

A hatásosság olyan kérdésekre adott válaszokkal értékelhető, mint pl. “Több véghatást lehetett volna-e elérni másképpen szervezve a megvalósítást?” vagy “ Melyek a legsi-keresebb végső kedvezményezettek, illetve intézkedések?” Hatásossági mutató szá-
molható egy a célkitűzést számszerűsítő output, eredmény vagy hatás-mutatóból is.

Például a célkitűzés a létrehozott cégek számának viszonylatában 85% volt – az A végső kedvezményezett jobb eredményt ért el, mint B végső kedvezményezett.

Világosan meg kell meghatározni, hogy a viszonyítás az outputok, az eredmények vagy a hatások alapján történik.

Kapcsolódó fogalmak

hatásosság / efficacy

siker / success

HATÉKONYSÁG / EFFICIENCY

Azt fejezi ki, hogy a véghatásokat ésszerű költséggel érték el.

A hatékonyság értékelhető olyan kérdések megválaszolásával, mint “El lehetett volna-e érni nagyobb véghatást azonos költségvetéssel? “ vagy “Más beavatkozásokkal, ala-
acsonyabb költséggel, elérhetőek lettek volna-e azonos véghatások?” A hatékonysági mutatót az elért véghatások mennyisége által mozgósított költségvetési inputok szét-
osztása révén számítják. Például egy tartósan munkanélküli képzési költsége 2.000,-
euro – a beavatkozásnak el kell érnie, hogy a munkahelyenkénti költség ne legyen
több, mint 30.000,- euro.

Hasznos lehet meghatározni, hogy vajon a hatékonyságnál az outputok, az eredmények
vagy a hatások lettek-e figyelembe véve. Az outputok hatékonyságát egységnyi költsé-
gnek nevezik.

Kapcsolódó fogalmak:

költséghatékonyság / cost effectiveness

egységnyi költség / unit cost

pénzért érték / value for money

FENNTARTHATÓSÁG / SUSTAINABILITY

A véghatások azon tulajdonsága, hogy közép és hosszútávon fennmaradnak.

A véghatások akkor fenntarthatóak, ha fennmaradnak azután is, hogy a beavatkozás által nyújtott finanszírozásuk megszűnik. Nem fenntarthatóak, ha a tevékenység képtelen saját forrásait létrehozni, illetve negatív véghatások társulnak hozzá, főleg a környezetvédelem vonatkozásában.

Kapcsolódó fogalom:

életképesség / viability

TELJESÍTMÉNYSZINT / PERFORMANCE

Azt fejezi ki, hogy a véghatásokat ésszerű költségen érték el és az érintettek meg vannak elégedve azokkal.

Például egy víztisztító program magas teljesítményszint rátával rendelkezik, ha az egy főre eső költség - hasonló beavatkozásokkal összehasonlítva - korlátozott; továbbá ha a tisztítóművek a minőségi szabványok szerint épültek és az érintett folyók szennyezése csökkent.

A hatékonyság és a teljesítményszint hasonló fogalmak, de az utóbbi tágabb és magában foglalja a minőségi dimenziókat is. Bizonyos értelemben a teljesítményszint figyelembe veszi az outputokat és az eredményeket is – a hatásokat azonban nem.

Más összefüggésben (Világbank) a fogalom outputokra, illetve hatásokra is vonatkozhat. A teljesítményszint szó értelme még nem letisztult – célszerű tehát alkalmazása előtt definiálni.

HASZNOSSÁG / UTILITY

Azt fejezi ki, hogy a beavatkozás által elért hatások megfelelnek a társadalmi-gazdasági igényeknek és a megoldandó feladatoknak.

A hasznosság nagyon speciális értékelési kritérium, mert nem veszi figyelembe a beavatkozás célkitűzéseinek meghatározásait. Indokolt lehet e kritérium alkalmazása, ha a célkitűzések rosszul vannak meghatározva, vagy ha sok nem várt véghatás jelentkezik. Ezt a kritériumot azonban óvatosan kell használni, nehogy az értékelő csoport személyes megfontolások befolyása alá kerüljön annak eldöntésében, hogy mi számít fontos társadalmi-gazdasági szükségletnek vagy problémának. Vannak szerzők, akik amellet érvelnek, hogy az értékelésnek ne legyen előírt célja.

Kapcsolódó fogalom:

célmentes értékelés / goal free evaluation

SZUBSZIDIARITÁS / SUBSIDIARITY

Ez az elv igazolja, hogy indokolt, ha adott esetben egy közintézmény dönt valamely beavatkozás megvalósítása mellett ahelyett, hogy azt magánkezdeményezésre vagy egy másik közintézményre hagyná.

A szubszidiaritás elve akkor igazolja a közösségi beavatkozás jogosságát, ha a magán-szektorban nincsen erre megfelelő erőforrás, és ha más közigazgatási szintek nem lennének elég hatékonyak. A szubszidiaritás a beavatkozás ésszerű mivoltának része.

Az Európai Unióban a szubszidiaritás többek között azt fejezi ki, hogy a Közösség azokban az esetekben cselekszik, amikor valamely célfeladat jobban elérhető Közösségi szinten, mint csak a tagállamok szintjén. Ez megfelel a Közösségi hozzáadott-érték fogalmának, ami gyakran szerepel kritériumként a programok értékelésében.

Kapcsolódó fogalom:

közösségi hozzáadott-érték / community value added

3. INTÉZKEDÉSEK ÉS INFORMÁCIÓS RENDSZER

MUTATÓ / INDICATOR

A mutató egy célkitűzés teljesítését, erőforrás mozgósítását, output létrejöttét, egy vég-hatás elérését, illetve különböző területek (gazdasági, szociális vagy környezeti) bemutatását szolgálja.

A mutató által szolgáltatott információ mennyiségi természetű, és tények, vélemények mérésére használatos (pl. a közösségi beavatkozás által támogatott vállalkozások aránya; képzésben részesültek aránya, akik elégedettek). A mutatónak – egyebek között – egyszerű információt kell nyújtania, ami könnyen érthető mind a szolgáltató, mind a felhasználó oldaláról tekintve. Segítenie kell a közösségi beavatkozás végrehajtóit a kommunikációban, a tárgyalásokban és a döntésben. Következésképpen célszerű, ha a beavatkozás sikerének kritériumaihoz kapcsolódik, és pontosan tükröznie kell, amire vonatkozik (konstruktív érvényesség).

A mutatónak és mérési egységének érzékenynek kell lennie, azaz a mért mennyiségnek jelentősen kell változnia a változások bekövetkeztekor. Az értékelő csoport kidolgozhat speciális mutatókat, és számszerűsítésük történhet vizsgálatok vagy statisztikai adatok segítségével.

Sokszor a monitoring rendszerből vagy a statisztikai adatsorokból veszik a mutatókat, ami lehet elemi, vagy származhat más mutatókból viszonyszámok, indexek formájában.

Kapcsolódó fogalmak:

mennyiségi adat / quantitative data

érzékenység / sensitivity

MÉRÉSI EGYSÉG / MEASUREMENT UNIT

Ezt alkalmazzák valamely változó jelenség megfigyelésére és mennyiségi mérésére.

A mérési egység lehetővé teszi a számszerűsítést. Egy elemi mutatóhoz egy mérési egység és egyetlen mért egység dimenziója (pl. autót út km–e, a képzési kurzusok száma) tartozik hozzá. Vannak mérési egységek, amelyek oszthatóak és vannak, amelyek nem (pl. 20,3 km került megépítésre – 30 képzésben érintett nyert képzést). Amennyiben a mutatók összehasonlítására van szükség, a mérési egységeket harmonizálni kell.

Kapcsolódó fogalom:

számszerűsíthetőség / quantification

LEÍRÁS / DESCRIPTOR

A leírás tömör formájában, tiszta és határozott állítás egy elérendő célkitűzésről vagy egy elért hatásról.

Például vizsgálhatja valaki egy rendelkezés hatását az esélyegyenlőségről és választhatja a következő előre meghatározott leírást:

- “a rendelkezés a legtöbb női érintett számára lehetővé teszi, hogy a férfiak számára fenntartott munkákat megkaphassa”, vagy
- “ a rendelkezés a nők nagy hányada részére vonzóvá teszi, hogy olyan munkákat kapjon; amelyekről úgy vélik, férfiak számára vannak fenntartva.”

A leírások strukturált hálózatba szervezése lehet az első lépés egy mutató kialakításában. Ha előzetesen több leírás jött létre, ezek egy megfigyelői hálózatot alkothatnak. E hálózat segítségével a jelenségek, illetve változások minőségileg és strukturáltan megfigyelhetővé és leírhatóvá válnak. Egy értékelésben nem engedhető meg, hogy elemzési köréből ki legyenek zárva fontos tények, illetve hatások, csak azért mert mennyiségileg nehéz azokat mérni. Ilyen esetben célszerű minőségi adatokat gyűjteni, és azokat strukturálni leírások segítségével.

Kapcsolódó fogalmak:

megfigyelési háló / observation grid

minőségi adat / qualitative data

állítás / statement

PONTOZÁS / SCORING

Skálabeosztás (pl. 0-tól 100-ig vagy -3-tól +3-ig) egy véghatás, igény vagy minőségi elem jelentőségének a megjelenítésére.

Lehetséges olyan monitoringrendszert létesíteni, amely elegendően strukturált, hogy közvetlenül lehessen pontozni a segítségével. Az eredmények statisztikai elemzése is használja a pontozási rendszereket.

Kapcsolódó fogalom:

kategorizálás / rating

MONITORINGRENDSZER / MONITORING INFORMATION SYSTEM

Olyan intézkedések összessége, amelyek lehetővé teszik, hogy a végső kedvezményezettek összegyűjthessék és tárolhassák az inputok, outputok és az eredmények adatait; feldolgozhatják azokat és a végrehajtók számára rendszerezve, időközönként továbbíthassák ezt az információt pl. helyzetjelentés formájában.

A monitoringrendszer szintéziseket és aggregációkat is tartalmaz, amelyek bizonyos időközönként a megvalósításért felelős hatóságokhoz kerülnek (beszámolók, működési jelentések, mutatók stb. formájában). Az Európai Unió társadalmi-gazdasági programjaiban a monitoringrendszer kulcselemeit a mutatórendszerek képezik.

Kapcsolódó fogalom:

mutatórendszer / system of indicators

MŰKÖDÉSI JELENTÉS / OPERATING REPORT

Egy beavatkozás nyomon követése számára lényeges az információ periodikus szolgáltatása, kisszámú mennyiségi mutató formájában.

A működési jelentés a mozgósított inputokra, az elért outputokra és a megfigyelt eredményekre vonatkozik. Vonatkozik továbbá néhány statisztikai mutatóra, amiket lényeges elemek megfigyelésére használnak (feltéve, hogy az információ túl nagy időkésedelem nélkül elérhető).

A működési jelentés a monitoring rendszer része, amit gyakran a végrehajtó hatóság adatbázisai segítségével állítanak elő. A működési jelentés előnye, hogy a közösségi beavatkozás, illetve a gyors visszacsatolás fő paramétereinek állandó ellenőrzését teszi lehetővé.

STATISZTIKAI CSOPORT / STATISTICAL CSOPORT

Olyan szervezet vagy rendszer, amely egy adott témára vonatkozó statisztikai információ rendszeres gyűjtését és terjesztését szolgálja (pl. statisztika az egyenlő esélyekről – környezeti statisztika egy természetvédelmi területen) hosszú időn át.

Állandó működésének következtében a statisztikai csoport elő tud állítani idősorokat, amire egy behatárolt időszakban működő értékelés nem képes. A statisztikai csoportok, – ha léteznek – az értékelések másodlagos adatainak érdekes forrásai.

ÖSSZEHASONLÍTHATÓSÁG / COMPARABILITY

Olyan mutató minőségi jellemzője, amely azonos mérési egységet az igények, célkitűzések és véghatások számszerűsítésére különböző beavatkozások esetében.

Az összehasonlíthatóság hasznos az ítéletalkotás normáinak létrehozásához (pl. a beavatkozás által létrehozott új munkahelyek átlagos költsége előnyösen hasonlítható össze más hasonló beavatkozásokéval). Az összehasonlíthatóság javítása érdekében tett erőfeszítések magukban foglalják a mérési egységek és eredmények harmonizációját, először a standard mutatók meghatározásában, azaz olyan mutatókéban, amelyek több régióban használhatók a beavatkozás hasonló szektorának hasonló meghatározásában (pl. a támogatott KKV-k száma összehasonlítható módon definiálva és számol-

va). Másodsor, az összehasonlíthatóság kiterjeszhető a fő-mutatókra, azaz az olyan mutatókra, amelyek több régióban és beavatkozási szektorban használhatók.

Kapcsolódó fogalmak:

harmonizáció / harmonisation

standart mutató / standard indicator

BEAVATKOZÁSI TERÜLET / FIELD OF INTERVENTION

Olyan jellegű beavatkozások, amelyek eléggé hasonlóak, hogy mutatóikat harmonizálni lehessen és a különböző értékelések között összehasonlítást el lehessen végezni.

Például ugyanaz a program nyújt outputokat a kutatás-fejlesztés, a szállítási és oktatási infrastruktúra terén stb. A Közösségi kohéziós politika keretében a beavatkozási területek három fő kategóriába csoportosíthatók: infrastruktúra, termelési feltételek (környezet) és humán erőforrások.

4. MUTATÓK

KÖRNYEZETMUTATÓ / CONTEXT INDICATOR

Egy gazdasági, társadalmi vagy környezeti változó mérése egy egész régió, szektor vagy csoport vonatkozásában, ahol a közösségi beavatkozás történik (pl. egy főre eső GDP, a régióban teremtett munkahelyek száma /év).

A környezetmutatók leírhatják az alaphelyzetet valamely beavatkozás megindítása előtt, ill. a beavatkozás utáni kívánatos helyzetet. Általában a statisztikai hivatalok vagy a statisztikai csoportok adatbázisán alapszanak. Egy egész térségre vagy csoportra vonatkoznak, nem úgy mint a program indikátorok, amelyek csak azokra vonatkoznak, akiket egy beavatkozás ténylegesen érint.

ALAP HELYZET / BASELINE

Azon gazdasági, társadalmi vagy környezeti összefüggések állapota, amelyek egy adott időpontban (általában a beavatkozás kezdetén) jellemzők, és amelyekhez képest lesznek mérve a jövőbeni változások.

Az alaphelyzet mutatók segítségével van leírva, amelyek a gazdaság, a társadalmi-gazdasági környezet, az érintett csoportok stb. mutatói.

Kapcsolódó fogalom:

nullpont / point zero

PROGRAMMUTATÓ / PROGRAMME INDICATOR

Ez a mutató a beavatkozás inputjaira és outputjaira vonatkozik, valamint a beavatkozás érintettjeivel kapcsolatos eredményeire és hatásaira.

A programmutatók magukban foglalhatnak származtatott mutatókat a hatékonyság, a hatásosság vagy teljesítményszint mérésére. Ezeket a monitoring rendszer számszerűsíti, ill. az értékelés, ha elsődleges adatokat szolgáltat. Amennyiben a véghatásra vonatkoznak, a programmutatók ezek közül csak azokat mérik, amelyek a közvetlen érintetteket érintik.

ÁLTALÁNOS MUTATÓ / GENERIC INDICATOR

Olyan mutató, ami azonos mérési egységet használ több különböző outputból származó hatás számszerűsítésére (pl. az outputok által létrehozott hozzáadott-érték a halászat, az idegenforgalom és az új információ-technológiák területén).

FŐ-MUTATÓ / KEY INDICATOR

Olyan mutató, amely fontos szerepet játszik a különböző beavatkozások összehasonlításában és több értékelés következtetéseinek szintézisében.

A Közösségi kohéziós politika keretében fő-mutatók például, a támogatott KKV-k száma vagy költségvetés felhasználási rátája (a megvalósítás nyomán követése céljából), vagy a költség/létrehozott munkahely vagy az egy főre eső GDP - a hatások értékelése céljából). A fő-mutatóknak standardnak és általánosnak kell lennie.

FELHASZNÁLÁSI RÁTA / ABSORPTION RATE

A költségvetési inputok mozgósítása a kezdeti előirányzat arányában.

TELJESÍTÉSI RÁTA / COMPLETION RATE

A kezdetben tervezett outputok aránya a teljesítettekhez képest, a beavatkozás megvalósításának fő-mutatója.

A főbb infrastrukturális-projektek teljesítési rátája a munka megkezdésekor tervezett munkafázisokból, és azok tényleges teljesítési helyzetéből számolható. A beavatkozás teljesítési rátája a beavatkozást alkotó projektek teljesítési rátájának átlaga.

LEFEDETTSÉGI RÁTA / COVERAGE RATE

A beavatkozás által ténylegesen érintett és jogosult csoport aránya.

A lefedettség-ráta egy eredménymutató, aminek a számszerűsítése rendkívül fontos a monitoring szempontjából.

**IV.
HATÁSOK**

1. OKSÁGI ELEMZÉS

BRUTTÓ VÉGHATÁS / GROSS EFFECT

Az érintettek által a közösségi beavatkozást követően megfigyelt változás.

A bruttó véghatás a beavatkozás következményeként jelenik meg, de általában egyáltalán nem annak tulajdonítható. A következő példa mutatja, hogy nem elegendő ha az értékelés egyszerűen csak leírja a bruttó véghatásokat.

Például a támogatott cég jelenti, hogy 500 új munkahelyet hozott létre a támogatásnak köszönhetően (ez a bruttó véghatás). A valóság az, hogy 100 munkahelyet mindenképpen, támogatás nélkül is, teremtettek volna (holtsúly). Következésképpen csak 400 munkahely tulajdonítható a beavatkozásnak (ez a nettó véghatás).

NETTÓ VÉGHATÁS / NET EFFECT

Az a véghatás, amely valóságosan a közösségi beavatkozásnak tulajdonítható és csakis annak, a látszólagos változások és a bruttó véghatások mellett.

A nettó véghatások értékelésére, a bruttó véghatásokra alapozva, szükséges kivonni azokat a változásokat, amelyek a közösségi beavatkozás nélkül is létrejöttek volna, és amelyek nem tulajdoníthatók annak, bár közös finanszírozással jöttek létre (virtuális helyzet).

Például az alkalmazottak száma a támogatott cégnél állandónak látszik (változás vagy bruttó véghatás egyenlő zéró). Ugyanakkor az a helyzet, hogy támogatás nélkül 400 fő fölösleges lett volna (virtuális helyzet). Következésképpen 400 munkahely került megőrzésre (nettó véghatás).

Kapcsolódó fogalom:

addicionális hatás / additional effect

KÜLSŐ TÉNYEZŐKNEK TULJADONÍTHATÓ HATÁS / DEADWEIGHT

Az olyan, az érintettek által a közösségi beavatkozást követően megfigyelt vagy a közösségi beavatkozás következményeként megjelent változás, ami a közösségi beavatkozás nélkül is bekövetkezett volna.

Például egy farmer támogatást kap egy önfenntartó tanya felépítésére. A felmérésben rögzíti, hogy a támogatás következtében jobb minőségű létesítményeket fog tudni megépíteni, ezt azonban a támogatás nélkül is megtenné. Ekkor külső tényezőknek tulajdonítható hatás áll fenn, mivel az építés nem tulajdonítható teljes mértékben a beavatkozásnak. A külső tényezőknek tulajdonítható hatás a bruttó véghatás 50% -át teheti ki. A külső tényezőknek tulajdonítható hatás számítása szükségessé teszi az érin-

tettekre vonatkozó felmérést, célszerűen kiegészítve a nem-érintettekkel való összehasonlító elemzéssel.

ELMOZDULÁSI HATÁS / DISPLACEMENT EFFECT

Olyan véghatás, amit egy jogosult térségben érnek el egy másik térség költségén.

Az elmozdulási hatás lehet szándékos (pl. valamely közigazgatás régiós átcsoportosításának a tökéjéből) vagy nem szándékos (pl. a regionális fejlesztési program által teremtett munkahelyek 10%-a más jogosult régiók munkahelyeinek a rovására jött létre. Egy cég támogatást vett igénybe, hogy helyiségeit a központból a külvárosba helyezze.) Amennyiben nem szándékos, az elmozdulási hatás kivonandó a bruttó véghatásból és így kapjuk meg a nettó véghatást.

KIVONÓ HATÁS / SUBTRACTION EFFECT

Egy érintett által elnyert véghatás, amely a beavatkozásban nem érintett személy vagy szervezet költségén jött létre.

Például egy tartósan munkanélküli munkát talál a beavatkozás eredményeképpen. A valóságban ezt a munkahelyet azért nyerte el, mert valaki más előnyügdíj lehetőséget kapott. Ha a célfeladat a munkahelyeknek a hátrányos helyzetű csoportok számára való újraelosztása volt, a véghatás pozitívnak értékelhető.

Egy értékelés meghatározhatja, hogy tekintettel a beavatkozás célfeladatára, vajon a helyettesítő hatás elfogadható-e vagy sem. Amennyiben nem, a helyettesítő hatást le kell vonni a bruttó véghatásból.

VIRTUÁLIS HELYZET / COUNTERFACTUAL SITUATION

Az a helyzet, ami a közösségi beavatkozás nélkül állt volna elő.

Például egy cég támogatást kapott, hogy munkavállalóit kiképezhesse az új technológiákra. A következő két évben nem volt elbocsátás, viszont megállapítható volt, hogy a támogatás nélkül (virtuális helyzet) 50 munkahely veszett volna el. Összehasonlítva a virtuális helyzetet és a valóságos helyzetet, meghatározható a közösségi beavatkozás nettó véghatása.

Különböző eszközök használatosak a virtuális helyzet fogalmára: összehasonlító csoportok, makrogazdasági szimuláció, stb. A kiindulási alapoknál a valóságos helyzet és a virtuális helyzet azonos, de ha a beavatkozás hatékony, egyre inkább növekszik közöttük a különbség.

Kapcsolódó fogalom:

politikamentes helyzet / policy-off situation

TÁRSFINANSZÍROZÁSI TÉNYEZŐ / CONFOUNDING FACTOR

A közösségi beavatkozástól független tényezők, amelyek részben vagy egészben okozói az érintettek között megfigyelt változásoknak (bruttó véghatások). A társfinanszírozási tényező képes gyengíteni vagy felerősíteni a várt hatást.

Például a foglalkoztatás 10 %-kal nőtt a támogatott cégek csoportjánál. Ugyanakkor ez a növekedés nem tulajdonítható teljesen a közösségi beavatkozásnak, mert a támogatott cégek ugyancsak részesültek a makrogazdasági szinten jelentkező kedvező hatásokból (ez a társfinanszírozási tényező).

Másik példa, hogy a képzésben résztvevők közel 80%-a egy éven belül talált munkát. Ugyanakkor ez a magas elhelyezkedési ráta részben annak volt tulajdonítható, hogy a képzésben résztvevők kezdeti képzettségi szintje már eleve nagyon magas volt (lefölözési-tényező).

Amennyiben az okozati elemzés egy értékelés keretében történik, különbséget kell tenni a közösségi beavatkozásnak tulajdonítható (nettó véghatás) és a társfinanszírozási tényezőnek tulajdonítható véghatások között

Kapcsolódó fogalmak:

egyidejű tényező / concurrent factor

idegen tényező / extraneous factor

külső tényező / exogenous factor

OKSÁGI ELEMZÉS / CAUSALITY ANALYSIS

A közösségi beavatkozás hatásaihoz kapcsoló okok és véghatások viszonyainak a tanulmányozása.

Az oksági elemzés lehet induktív. Ebben az esetben az a mechanizmus kerül vizsgálat alá, aminek révén a hatások létrejöttek, valamint azok a társfinanszírozási tényezők, amelyek valószínű befolyással bírtak rá.

Az oksági elemzés lehet deduktív is (vagy feltételesen deduktív). Ebben az esetben az a vizsgálat tárgya, hogy a hatásokra vonatkozó feltételezések nem kerültek-e ellentmondásba a tényekkel, ami adhat a hatásokra vonatkozó mennyiségi becslést is.

Kapcsolódó fogalmak:

deduktív elemzés / deductive analysis

induktív elemzés / inductive analysis

CSELEKVÉSI ELV / THEORY OF ACTION

Ez magába foglalja a finanszírozó hatóságok és a végrehajtók valamennyi elképzelését annak magyarázatára, hogy valamely közösségi beavatkozás miképpen érje el a kívánt hatásokat és céljait.

A cselekvési elv az outputokhoz, eredményekhez és hatásokhoz kapcsolódó okok, és véghatások viszonyait öleli fel. Gyakran implicit, vagy legalább részben az. Az értékelés segít tisztázni az elvet, e célból a várt hatások logikai diagramjára támaszkodik.

Kapcsolódó fogalom:

program-elmélet / programme theory

MAGYARÁZÓ-ELMÉLET / EXPLANATORY THEORY

Felöleli valamennyi, a közösségi beavatkozást követően megfigyelt változás (bruttó véghatás) magyarázati lehetőségét.

A magyarázó-elmélet köre sokkal szélesebb, mint a cselekvési-elvé. A cselekvési-elvhez hasonlóan ez is az outputok, eredmények és hatások közötti okok és hatások viszonyaira vonatkozik. Az összes okot lefedi, amely a bruttó véghatásokat magyarázza, azaz valamennyi társfinanszírozási tényezőt is. Az értékelés a hasonló területekre vonatkozó kutatások és értékelések szakértőinek segítségével összeállított magyarázó feltételezéseket tartalmazó listákra támaszkodik. Az induktív elemzési technika szintén hozzásegít a magyarázó elmélet kialakításához vagy javításához.

EXTRAPOLÁCIÓS EGYÜTTHATÓ / EXTRAPOLATION COEFFICIENT

Olyan viszonyszám, amely a megfigyelési adatok felhasználásával egy hatás becslésére szolgál.

Például ha ismert a támogatott KKV-k által befektetett beruházási összeg, alkalmazható egy extrapolációs együttható az éves hozzáadott érték megbecslésére. Ebben az esetben az extrapolációs együttható lehet az éves hozzáadottérték %-a/(osztva) a befektetett összeggel. Ez az arány a releváns regionális- vagy szektorstatisztikai adatokból nyerhető.

Ha az értékelő csoport meglévő extrapolációs együtthatót használ, fontos azt magyarázni adni és megindokolni a választást. Az együttható az értékeléshez tartozó vagy azt megelőző kérdőíves felmérésből is levezethető (feltéve, hogy a minta reprezentatív). Az együttható hasonló beavatkozások értékeléséből, illetve kutatásaiból is levezethető feltéve, hogy a következtetések általánosíthatók (külső érvényesség). Létrehozhat együtthatót az értékelés elősegítésére egy a Delphi-módszert alkalmazó szakértői csoport vagy egy szakértői hálózat is.

2. TÁRSADALMI-GAZDASÁGI VÉGHATÁSOK

KÖZVETLEN VÉGHATÁS / DIRECT EFFECT

Egy közösségi beavatkozás véghatása az érintettek minden más csoporttal kapcsolatos ráhatás kizárásával.

A közvetett belső véghatásokat, amelyek elterjedtek a piaci viszonyokban (pl. véghatás egy támogatott cég beszállítóira vagy alkalmazottjaira), meg kell különböztetni a külső véghatásoktól, illetve externáliáktól, amelyek a nem piaci mechanizmusokban terjedtek el (pl. zajszenyezés, kutatási keresztthatások egy innovációs hálózatban).

ELSŐKÖRÖS VÉGHATÁS / FIRST ROUND EFFECT

Egy közösségi beavatkozás véghatása a program címzettjeire.

Például a támogatott cégekre és fogyasztóira, beszállítóira és alkalmazottjaira gyakorolt hatások, amelyek elemezhetők az értékelési felmérés eszközeivel. Az első körös véghatások természetüknél fogva mikrogazdasági jellegűek, eltérően a másodlagos véghatásoktól, amelyek az egyre inkább közvetett érintettek köreire vonatkoznak.

Kapcsolódó fogalom:

ráhatás / knock-on effect

MÁSODLAGOS VÉGHATÁS / SECONDARY EFFECT

Valamennyi, a beavatkozás által az első körös véghatásokon kívül létrehozott hatás, azaz valamennyi hatás eltekintve a program címzettjeitől.

A másodlagos véghatások mechanizmusai koncentrikus körökben terjednek az egész gazdaságon keresztül. Ezeket a beszállítói véghatások, a bejövő sokszorozó véghatások, az impulzusokat adó véghatások stb. hozzák létre. A másodlagos hatások értékelése makrogazdasági megfontolásokon és technikákon alapszik.

EXTERNÁLIÁK / EXTERNALITY

Valamely magán-tevékenység vagy közösségi beavatkozás véghatása, amely a piacon kívülre is terjed.

Például egy cég szennyezi a folyót, ami gazdasági veszteséget okoz egy halásztársaságnak – egy mérnök kilép a cégből, ahol kiképezték és a szerzett tudását egy általa alapított új cégnél kamatoztatja. Az externáliák természetüknél fogva erősen kapcsolódnak egyéni döntésekhez, amelyek nem optimalizálhatók piaci versenymechanizmusok révén. Csak a közös és általában közösségi döntések képesek előmozdítani a pozitív külső véghatások elérését, valamint megakadályozni a negatív jelenségeket.

A Közösségi kohéziós politika keretében előirányzott pénzügyi támogatás nagy része az olyan pozitív külső véghatások előmozdítását célozza, amelyeket az üzleti élet önmagában nem tud spontán módon megteremteni.

BEEMELŐ-HATÁS / LEVERAGE EFFECT

A közösségi beavatkozás azon képessége, hogy a program résztvevői közé beemelje a magánerőt is.

Azokban az esetekben, amikor a közösségi beavatkozás magánbefektetéseket támogat, a beemelő-hatás arányos a támogatás által kiváltott (létrehozott) magánrésztvétel összegével. A beemelő-hatást nem szabad összetéveszteni a kiegészítő hatásokkal (lásd nettó-véghatás). Nem tartoznak az addicionalitás elvéhez sem, ami a Közösségi társadalmi-gazdasági kohéziós politikát jellemzi. (lásd addicionalitás).

IGÉNYOLDALI-HATÁS / DEMAND SIDE EFFECT

Ez a hatás a növekvő (al)vállalkozói fogyasztás révén (ellátási-hatás) és a támogatott régióon belül elosztott jövedelmeken keresztül terjed, ami kiadásokat eredményez a háztartások vonalán is (multiplikátor/többszöröző-hatás). Amikor a közösségi finanszírozás megszűnik, az igényoldali hatások eltűnnek.

ELLÁTÁSI-HATÁS / SUPPLIER EFFECT

Másodlagos hatás, ami a közösségi beavatkozás által keltett jövedelem és fogyasztás növekedés eredménye.

Az ellátási hatásnak több ciklusa lehet, amennyiben az elemzés az ellátók ellátóira is kiterjed stb. Egy adott térség valamennyi ellátási hatásának felmérésére az input-output elemzés használatos.

BEVÉTEL TÖBBSZÖRÖZŐ-HATÁS / INCOME MULTIPLIER EFFECT

Olyan másodlagos hatás, ami a közösségi beavatkozás által keltett és megnőtt bevétel, valamint fogyasztás eredménye.

A többszöröző-hatások összegződő természetűek, és figyelembe kell venni, hogy a létrehozott jövedelmek egy része ismét elköltésre kerül, ami ismét jövedelmet hoz létre; és így megy ez több cikluson át. Az egyes ciklusokban a többszöröző hatás csökken a térségen kívüli beszerzések következtében. A hatás sokkal gyorsabban csökken, ha a térség kicsi és gazdasága nyitott.

KÍNÁLATI OLDALI-HATÁS / SUPPLY-SIDE EFFECT

Olyan másodlagos hatás, ami az üzlet és a termékek megnőtt versenyképessége révén terjed.

Az ebben szerepet játszó fő mechanizmusok a megnőtt termelői kapacitás, termelékenység, csökkentett költségek és a versenyképesség más tényezőinek diverzifikációja és felújítása, úgy mint pl. a humán tőke, a közlétesítmények, a közszolgáltatások, az innovációs hálózatok minősége stb.

STRUKTURÁLÓ-HATÁS / STRUCTURING EFFECT

Ez a társadalmi-gazdasági struktúrákban a közösségi beavatkozást követően fenntartható változásokra vonatkozik.

A strukturáló hatások olyan változások, amelyek tartósan fennmaradnak a közkiadások megszűnése után is. Magukba foglalják a mikrogazdasági szinten bekövetkezett fenntartható hatásokat és az ellátási-oldali hatásokat, de nem tartalmazzák az igény-oldali hatásokat. A strukturáló hatásokat nem szabad összetéveszteni a strukturális kiigazításokkal, amelyek arra törekszenek, hogy az ország makrogazdasági változóit közelítsék a nemzetközi szabványokhoz, főleg a Közösségi finanszírozás és az infláció területén.

Kapcsolódó fogalom:

tartós hatás / lasting effect

IMPULZUS-HATÁS / IMPULSION EFFECT

Olyan másodlagos hatás, ami a beavatkozás által érintett szektor kitermelő és feldolgozó láncai által kiváltott befektetések révén terjed.

Például egy nagy infrastrukturális projekt építése létrehoz a régióban egy új üzletágot, ami azonban a munka befejezésével megszűnik.

HÁLÓZATI-HATÁS / NETWORK EFFECT

Olyan másodlagos hatás, ami az azonos térségben, illetve ágazatban és azonos üzletágak valamint közösségi vagy "paraközösségi" szervezetek, mint kutatóközpontok, egyetemek, stb. között fennálló speciális és tartós viszonylatok révén terjed.

A hálózati-hatások részben a nem piaci személyi kapcsolatokra épülnek, tehát bizonyos mértékig tehát ezek is externáliák.

3. SZINERGIA HATÁSOK

BELSŐ KOHERENCIA / INTERNAL COHERENCE

Ugyanazon beavatkozás különböző célkitűzései közötti kapcsolatrendszerrel fejezi ki.

A belső koherencia azt jelenti, hogy a célkitűzéseknek van egy hierarchiája, ahol az alacsonyabb szintűek logikusan következnek a felsőbb szintűekből.

Kapcsolódó fogalom:

következetesség / consistency

KÜLSŐ KOHERENCIA / EXTERNAL COHERENCE

Kapcsolatrendszer egy beavatkozás célkitűzései és azzal együttműködő más közösségi beavatkozások célkitűzései között.

Ha a nemzeti regionális politika és az Európai Unió társadalmi-gazdasági programja kiegészítő jelleggel megvalósul valamely térségben a KKV-k fejlesztése terén, akkor arról elmondható, hogy külső koherenciáról van szó.

KOMPLEMENTARITÁS / COMPLEMENTARITY

Ugyanazon célkitűzés elérése érdekében több közösségi beavatkozás valósul meg (illetve egy beavatkozás több összetevőből áll).

A komplementaritás lehet funkcionális, ha a célkitűzés funkcionális jellegű (pl. egy gazdasági szektor fejlesztése vagy egy hálózat létrehozása), ill. lehet térségi, ha a célfeladat a térségre vonatkozik (pl. integrált helyi fejlesztési politika).

SZINERGIA / SYNERGY

Több közösségi beavatkozás (vagy egy beavatkozás több összetevővel) együttes eredménye, illetve hatása nagyobb, mint a külön-külön vett hatások összege (pl. valamely beavatkozás egy repülőteret finanszíroz, ami viszont segít az ugyancsak a beavatkozás által finanszírozott idegenforgalomban).

A szinergia fogalma általában pozitív hatásokra használatos. Ha negatív jelenségekre kell alkalmazni a fogalmat, negatív szinergiáról vagy antiszinergiáról beszélünk (pl. valamely beavatkozás a vállalkozások diverzifikációját támogatja miközben a regionális politika a domináns tevékenységet kívánja erősíteni).

FOGLALKOZTATÁSI-HATÁS / EMPLOYMENT EFFECT

A beavatkozást követően létrejött foglalkoztatási helyzetjavulás, munkahelyteremtés és fenntartás vagy a munkaerő piac strukturális módosulása.

MUNKAHELY-TEREMTÉS VAGY -MEGTARTÁS / JOB CREATED OR MAINTAINED

A közösségi beavatkozás eredményeképpen létrejött új munkahelyek vagy olyan fenyegetett munkahelyek, amiket a közösségi beavatkozás segített megvédeni.

FOGLALKOZTATHATÓSÁG / EMPLOYABILITY

Az egyén azon képessége, hogy találjon, illetve megtartsen egy munkahelyet egy adott társadalmi-gazdasági környezetben.

A foglalkoztathatóság a képesítések megfelelőségére vonatkozik a munkaerő piac igényeihez viszonyítva, és ennek megfelelően az érintett meg tudja-e tartani munkahelyét vagy tud-e új munkát szerezni átlagos feltételek között, elfogadható idő alatt. A közösségi beavatkozás e tekintetben a humán erőforrások és főleg a képzés fejlesztését szorgalmazza. Az egyén foglalkoztathatósága közvetlenül vizsgálható előre megállapított tényezők alapján (pl. képesítés, gyakorlat, mobilitás, állásajánlatok léte).

ÁTMENETI RÁTA / TRANSITION RATE

Azon érintettek aránya, akiknek a szociális helyzete javult a beavatkozást követően.

A javulás vonatkozhat személyek munkába állására (elhelyezkedési ráta) vagy a magasabb képesítést adó kurzuson való részvételre. Az átmeneti ráta néhány hónapos időszak után kerül értékelésre (pl. a képzés után 12 hónappal.).

Kapcsolódó fogalom:

elhelyezkedési arány / placement rate

LEFÖLÖZÉSI-HATÁS / SKIMMING-OFF EFFECT

Egy tanfolyamon való részvétel utáni elhelyezkedés, ami általában a legjobb eredményeket felmutatóknak a legkönnyebb.

Ez nem szándékosan előidézett hatás, ami inkább a teljesítményszintet méri, mintsem a legrászorultabbakon segít.

ÁLLANDÓ MUNKAHELY / PERMANENT JOB

Egy beavatkozás által létrehozott munkahely, ami a támogatás megszűnése után is megmarad.

Ennek ellentéte az alkalmi munkahely, ami csak a beavatkozás végéig tart. Az állandó munkahelyek megteremtése egy beavatkozás fenntartható véghatása.

TELJESIDEJŰ EGYENÉRTÉK / FULL-TIME EQUIVALENT (FTE)

Részmunkaidős munkahelyek átalakítása teljes idejű munkahelyekké.

Például egy beavatkozás az export támogatása céljából képessé tesz cégeket új piacok megtalálására és arra, hogy 8 teljes munkaidős és 22 részmunkaidős munkahelyet hozzanak létre, aminek teljes munkaidős egyenlege 19.

4. TÁRSADALMI-GAZDASÁGI FEJLŐDÉS

TÁRSADALMI-GAZDASÁGI KOHÉZIÓ / ECONOMIC AND SOCIAL COHESION

Azt fejezi ki, hogy a gazdasági fejlődés és a társadalmi integráció szintje szempontjából elfogadhatatlanul nagy szakadékok vannak a régiók és a térségkategóriák (pl. városi-vidéki) vagy társadalmi csoportok között.

A gazdasági és társadalmi kohézió elsődlegesen a regionális jövedelmekre, az életminőségre és a társadalmi csoportok munkához jutására vonatkozik. Ez képezi a hasonló elnevezésű európai politika fő célját.

FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS / SUSTAINABLE DEVELOPMENT

A gazdasági tevékenység olyan növekedése, ami tekintettel van a környezetre és a természeti erőforrásokat harmonikusan használja fel, hogy ne veszélyeztesse a jövő generációk szükségleteinek kielégítését.

Ennek ellentéte a nem-fenntartható fejlődés, amit a természeti erőforrások tönkretétele jellemez, ami negatívan befolyásolja a hosszú távú fejlődési potenciált.

ÖNMÉRSÉKLET / MITIGATION

Olyan tevékenység, amely a közösségi beavatkozásnak a környezetre gyakorolt potenciálisan negatív hatásai csökkentését célozza.

ÖNERŐS FEJLŐDÉS / ENDOGENOUS DEVELOPMENT

A gazdasági tevékenység olyan növekedése, ami a régión vagy térségen belüli belső versenyelőnyökön alapul.

Az önerős fejlődés fő tényezői: a humán tőke, a vállalkozói szellem, a helyi megtakarítások és a helyi innovációs hálózatok. Ennek ellentéte a kívülről vezérelt fejlődés, ami a tőke, a technológia, a know-how és a szakmák behozatalát támogatja.

VERSENYKÉPESSÉG / COMPETITIVENESS

Egy cég azon képessége egy adott társadalmi-gazdasági környezetben, hogy megvédje vagy növelje piaci részesedését közép és hosszú távon, valamint jólétet teremtsen.

A versenyképesség fogalma alkalmazható egyetlen cégre, illetve gazdasági szektor vagy a régió minden üzleti ágazatára. Közvetlenül vonatkozik a versenyelőny fogalmára, amellyel rendelkeznie kell, illetve amit ki kell tudnia fejlesztenie minden vállalkozásnak, régióknak vagy szektornak, hogy egy piaci szegmensben (niche) megmaradhasson.

A SWOT-elemzés használatos a meglévő előnyök (erősségek vagy sikertényezők) és csökkentendő hátrányok (gyengeségek) elemzésére.

DIVERZIFIKÁCIÓ / DIVERSIFICATION

Egy cég vagy régió termelésének megfelelő telepítése, - túllépve a hagyományos munkamegosztáson - új tevékenységek, illetve új piaci szegmensek megteremtésével.

Olyan (szektor és regionális) politikákra van szükség, amelyek ösztönzik és támogatják a diverzifikációt minden, a piacon lévő és válságos helyzetű vállalkozás vonatkozásában.

ESÉLYEGYENLŐSÉG / EQUAL OPPORTUNITIES

A nők és férfiak egyenlő esélye a munkahelyekhez jutáshoz, azonos szintű bérezéssel és szociális kedvezményekkel egy adott társadalmi-gazdasági összefüggésben. Az egyenlő jogokkal, valamint a nőkkel és férfiakkal való egyenlő elbánásmóddal kapcsolatos fogalom.

Ez azt jelenti, hogy

- mindenki szabadon bontakoztathassa ki személyes adottságait és választhasson anélkül, hogy a nemi szerepekre vonatkozó sztereotípiák akadályoznák,
- a férfiak és nők között fennálló különbségek a viselkedésben, a törekvésekben és az igényekben ne képezzenek túl szigorú kritériumot.

Az esélyegyenlőség-elve egyenlőtlen elbánást tehet szükségessé a diszkrimináció kompenzációja céljából.

MAINSTREAMING / MAINSTREAMING

Módszeresen figyelembe veszi a nőkkel és férfiakkal kapcsolatos speciális prioritásokat és igényeket valamely beavatkozás valamennyi dimenziójában, a tervezéstől és megvalósítástól a monitoringig és az értékelésig.

Például az esélyegyenlőség úgy érvényesül az értékelésben, hogy az értékelés módszeresen különbséget tesz a közösségi beavatkozás érintettjei, valamint a végső kedvezményezettek és döntéshozók között aszerint, hogy nők-e vagy férfiak. Tágabb értelemben az integráció elve is alkalmazható bizonyos prioritások vonatkozásában.

KÖRNYEZETI HATÁSÉRTÉKELÉS / ENVIRONMENTAL IMPACT ASSESSMENT (EIA)

A természeti környezettel kapcsolatos egyedi projekt valamennyi következményére vonatkozó tanulmány.

Az EIA elkészítése bizonyos országokban kötelező a nagyobb infrastrukturális projektek kiválasztásakor. Ezzel ellentétben, stratégiai környezeti értékelés (SEA) a politikai prioritások programjainak értékelésére vonatkozik.

Az EIA két részből áll: átvilágítás, ami egy kezdeti általános elemzés a környezeti értékelés fokának meghatározására a jóváhagyott megvalósítás előtt – és az összegzés, ami meghatározza, hogy mely hatásokat kell in-depth értékelni. A környezeti hatások értékelése megvizsgálja a várt hatásokat – azonban sajnos a nem várt hatások gyakoribbak.

V.
TECHNIKÁK

1. ÉRTÉKELÉSI MÓDSZEREK

MÓDSZER / METHOD

A módszer egy ad hoc eljárás, amit speciálisan az adott összefüggés rendszerre állítanak össze, hogy választ adjanak egy vagy több értékelendő kérdésre. Némely értékelési módszer technikai komplexitása kismérvű, míg másoké több különböző eszköz felhasználását igényli.

ÉRTÉKELÉSI TERVEZET / EVALUATION DESIGN

Az értékelési terv technikai része, ami az adatgyűjtésre és az elemzésre terjed ki.

MÓDSZERTAN / METHODOLOGY

Az értékelési módszerek kialakításának a tudománya.

Egy értékelés technikai tervezete nem tisztán tudományos eljárás, hanem inkább know-how és szakértelem kérdése. A módszertan fogalma gyakran használatos a módszerrel azonos értelemben.

ESZKÖZ / TOOL

Olyan szabványeljárás, aminek segítségével az értékelést kivitelezik (pl. regresszió analízis vagy kérdőíves felmérés).

Az értékelő eszközök szolgálnak a mennyiségi és minőségi adatok összegyűjtésére, a megítélési kritériumok szintézisére, a célkitűzések magyarázatára, a hatások értékelésére, stb. Az eszköznek speciális neve van, rendelkezik használati utasítással és tanítható a használata. Használata ingyenes vagy történhet fizetség ellenében, ha szabadalmi jog védi. Az értékelés egy vagy több eszközt vehet igénybe.

Kapcsolódó fogalom:

technika / technique

2. STRUKTURÁLÓ TECHNIKÁK

SWOT-ANALÍZIS / STRENGTH, WEAKNESSES, OPPORTUNITIES, THREATS (SWOT)

A SWOT-analízis egyrészt a belső tényezőket elemzi (ez egyrészt az erősségekre vonatkozik, másrészt, hogy hogyan kell kompenzálni a gyengeségeket), másrészt a külső tényezőket (ezek közül meghatározza, hogy melyek kedvezőek (lehetőségek), ill. kedvezőtlenek (fenyegetések)).

Az értékelési eszköz annak ellenőrzésére szolgál, hogy egy közösségi beavatkozás megfelel-e az adott környezetben, összefüggés-rendszerben. Az eszköz strukturálja a stratégiai irányzatokról folyó vitát.

LOGIKAI KERET / LOGIC FRAMEWORK

Olyan eszköz, ami a közösségi beavatkozás logikájának strukturálására szolgál.

Ez az eszköz a beavatkozás-mátrix leírásán alapszik, ami megvilágítja az outputokat, az eredményeket, a speciális és általános hatásokat. A célkitűzés minden szintje összekapcsolható egy vagy több igazolandó sikermutatóval, továbbá azon feltételekkel és kockázatokkal, amelyek befolyásolják a sikert, illetve kudarcot (társfinanszírozási-tényezők). Ez az eszköz gyakran használatos fejlesztést támogató projektek értékelésére. Ugyanakkor nem alkalmazható a társadalmi-gazdasági programok értékelésére, mert egyszerűsítési szintje túl erős.

CÉLSTRUKTÚRA / OBJECTIVE TREE

Egy közösségi beavatkozás célkitűzéseinek hierarchikus osztályozása, ami valamennyi célkitűzést összekapcsolja annak átfogó célkitűzésével.

Egy program célstruktúrája explicite világossá teszi annak általános logikáját, ezért ennek tisztázása céljából alkalmazzák.

HATÁSTÉRKÉP / CONCEPT MAPPING OF IMPACTS

Olyan eszköz, ami az explicit és implicit célkitűzések tisztázására szolgál; azonosításon, csoportosításon és a várt hatások osztályozásán alapszik.

A hatástérkép alkalmazható plurális, és nagyszámú érintettet bevonó módon, eredményes lehet az elvárt hatásokkal kapcsolatos főmutatók kiválasztásában is.

SZÍNES SZAVAZAT / COLOUR VOTE

Olyan technika, ami a csoportvéleményeket szemléletesen megjelenítő tanácskozásokkal dolgozik.

Egy értékelési helyzetben, amibe számos érdekeltet vontak be, jól használható eszköz a viták és a közös állásfoglalások strukturálására, megkönnyítve a szempontok érvényre jutását. Jó eszköz ez az elfogulatlan értékelés pluralisztikus megközelítésére is. Használható az értékelendő kérdések tisztázására és osztályozására, az értékelési kritériumok megválasztására, a következtetések jóváhagyására és a javaslatok megfogalmazására, de az eszköz bizonyos formái számítógépes támogatást is igényelhetnek.

KERESZTHATÁSOK MÁTRIXA / MATRIX OF CROSS IMPACTS

Az eszköz kiemeli az előforduló hiányosságokat, az ismétlődéseket és a beavatkozás különböző összetevőinek hatásai, illetve különböző beavatkozások hatásai közötti el-
lentéket.

Az eszköz vonalak, illetve oszlopok formájában megjeleníti a program különböző rendelkezéseit. Minden cellában pl. egy -3 és $+3$ mérték van megadva a potenciális szinergia leírására a vonalon feltüntetett és az oszlopon feltüntetett rendelkezés között.

3. INFORMÁCIÓGYŰJTÉSI TECHNIKÁK

ALAPADATOK / PRIMARY DATA

A közvetlenül a mintaterületen gyűjtött adatok, amiket felmérési eszközök révén szerez az értékelő csoport a beavatkozásban érintett csoportokról.

Az alapadatok fontos szerepet játszanak az értékelés alapjait tekintve. Ezek hozzáadódnak a már az értékelés kezdetekor elérhető adatokhoz (pl. korábbi kutatások és értékelések, megfigyelési adatok, statisztikák). Az alapadatok különösen fontosak a hatások és szükségletek in-depth elemzésében.

MÁSODLAGOS ADATOK / SECONDARY DATA

Meglévő információ, amit az értékelő csoport gyűjtött és dolgozott fel.

A másodlagos adatok a monitoring rendszerből nyert, a statisztikai intézetekből, valamint korábbi kutatásokból és értékelésekből előállított információt tartalmazzák.

ÖSSZEHASONLÍTÓ ADATOK / CROSS SECTIONAL DATA

Összehasonlító módszerekkel, adott időben, egyének illetve tények számos kategóriájára vonatkozóan gyűjtött adatok.

Például összehasonlító foglalkoztatási ráta az Európai régiókra vonatkozóan – összehasonlító elhelyezkedési ráta nők és férfiak vonatkozásában.

IDŐSOROK / TIME SERIES

Azonos populációról összehasonlítási módszerrel, rendszeres időközönként gyűjtött adatok.

Az adott populáció jellemzőiben - egy adott időszak alatt - bekövetkező általános változások kerülnek megfigyelésre, aminek a forrásai statisztikai intézetek és statisztikai csoportok.

ÖSSZEHASONLÍTÓ ADATOK / LONGITUDINAL DATA

Olyan idősorok, amelyek egy adott időszakban azonos egyedekre rendszeresen végzett, összehasonlító megfigyeléseket tartalmaznak.

Értékeléssel összefüggésben ezek az adatok az érintett mintacsoportok megfigyeléséből származnak.

MINTA / SAMPLE

A társadalom egy, a felmérésre kiválasztott része.

Statisztikai értelemben a populáció szó mindazon emberekre, projektekre vagy célokra vonatkozik, akikre a megfigyelés kiterjed (pl. minden támogatott cégre vagy egyedre – minden a régióban lévő cégre – vagy egy egész célcsoportra).

Ha a minta reprezentatív, a felmérés eredményei általánosíthatók az egész felmért populációra (belső érvényesség) vagy a hasonló populációkra (külső érvényesség). A minta akkor reprezentatív, ha a jellemzők ugyanazon eloszlása jellemzi, mint azt a populációt, amiből ki lett választva és ha mintaszám elegendően nagy (általában legalább ezer egyed).

KÉRDŐÍVES FELMÉRÉS / QUESTIONNAIRE SURVEY

A strukturált kérdések olyan együttese, ami személyekre vagy tágabban értelmezze egy csoport vizsgálatára van kidolgozva.

A kérdőív tartalmaz egy előre elkészített és sorrendbe állított kérdéslistát. Attól függően, hogy a kérdések nyitottak vagy zártak, az interjú alanya szabadon adhat választ vagy előre meghatározott válaszok (leírások) közül választhat.

A kérdőív kitöltése megoldható postai úton, telefonon, e-mailen vagy személyesen. Amennyiben a kérdőíves felmérés teljes, illetve reprezentatív mintára vonatkozik és feltéve, hogy a legtöbb kérdés zárt, akkor alkalmas mennyiségi adatok gyűjtésére és mutatók kidolgozására is.

EGYÉNI INTERJÚ / INDIVIDUAL INTERVIEW

Ezt a technikát a minőségi adatok, valamint a beavatkozás megvalósításában, hatásai-ban érintettek véleményének összegyűjtésére szolgál.

Az egyéni interjú számos típusa létezik, beleértve az informális beszélgetést, a félig strukturált és a strukturált interjút. Az utóbbi a legmerevebb megközelítés és hasonlít a kérdőíves felmérésre. A félig strukturált interjú lényege, hogy előre meghatározott elemekre vonatkozóan kéri egy személy véleményét anélkül, hogy a véleményalkotás-ban bármilyen módon befolyásolná, illetve lehetősége van szabadon interpretálni vagy akár átfogalmazni is ezeket az elemeket.

FÓKUSZ CSOPORT / FOCUS GROUP

Kiscsoportos megvitatáson alapuló felmérési technika. Gyakran alkalmazzák, ha az érintettek véleményét olyan témában kell megtudni, amit azok nem nagyon ismernek.

Ez a módszer lehetővé teszi az érintettek számára az együttműködést és kreativitást, továbbá azt, hogy az összegyűjtött információ “letisztuljon”. Ez a módszer különösen

hasznos olyan témák és területek megvitatásában, amelyek nézetkülönbségeket vetnek fel, amelyeket egyeztetni kell vagy amelyek komplex kérdésekre vonatkoznak és mélységükben kell feltárni.

ESETTANULMÁNY / CASE STUDY

Egy speciális eset (pl. egy projekt, egy érintett, egy város) adataira vonatkozó in-depth tanulmány.

Az esettanulmány megfelelő eszköze az olyan induktív elemzésnek, és különösen az innovatív beavatkozásoknak, amelyekre vonatkozóan nem áll rendelkezésre magyarázat. Az esettanulmány egy leíró formában készült ismertetés. Számos esettanulmány készülhet párhuzamosan, összegző vagy fokozatosan megközelítő módon. Az utóbbi állhat több esettanulmány sorozatból, amelyeket gondosan állítottak össze egy feltételezés igazolása céljából.

HELYSZÍNI MEGFIGYELÉS / ETHNOGRAPHIC OBSERVATION

Helyszíni (in situ), zavarmentes megfigyelés egy értékelt beavatkozás szereplőinek, illetve kedvezményezettjeinek napi tevékenységeire vonatkozóan.

A kutató megpróbálja belülről megérteni a helyzetet, ami különösen akkor hasznos, ha a területhez vagy témakörhöz nehéz "hozzáférni". Akkor használják, ha nagyon részletes információkra van szükség és lehetnek esetek, amikor a beavatkozás megvalósításának tipikus helyzeteire vonatkozó információ megszerzésére audiovizuális eszközöket is felhasználnak. A beavatkozás valamennyi hatásának és az összefüggések hatásainak azonosítására is alkalmazzák.

4. ELEMZÉSI TECHNIKÁK

ÖSSZEHASONLÍTÓ CSOPORT / COMPARISON GROUP

Személyek vagy szervezetek csoportja, amelyek nem vesznek részt a közösségi beavatkozásban, és ami egy beavatkozás nettó vég hatásainak elemzése céljából egy érintett csoporttal kerül összehasonlításra.

Ha a két csoport véletlen-eloszlású mintát alkot, az összehasonlító csoportot kontroll csoportnak nevezik, mert összehasonlítható bármilyen módon az ún. kísérleti csoporttal. Függetlenül az összehasonlító csoport kiválasztásának a módjától, annak jellemzőinek – amennyire csak lehetséges – hasonlónak kell lenniük az érintettek jellemzőihez.

Például az értékelésnek egy előzetes és utólagos összehasonlítást kell végezni az érintettek csoportját és egy másik olyan csoportot tekintve, amelyet az összeillesztő-párosító technika eszközeivel hoztak létre.

KONTROLL CSOPORT / CONTROL GROUP

Olyan összehasonlító csoport, ami a támogatásra jogosult személyeket vagy szervezeteket tartalmazza, és akik véletlenszerű kiválasztás révén ki vannak zárva a beavatkozásban való bármilyen részvételből.

Eltekintve attól, hogy nem vesznek részt a beavatkozásban, a kontroll csoport minden szempontból összehasonlítható az érintettek csoportjával. A társadalmi-gazdasági helyzetnek is azonosnak kell lenni (társfinanszírozó-tényezők). Ha egy érintett csoport és a kontroll csoport összehasonlításra kerül, a társfinanszírozási tényezők azonosak a két oldalon (feltéve, hogy a két csoport elegendően nagy létszámú).

ÖSSZEILLŐ PÁR / MATCHING PAIR

Összehasonlító csoportképzési módszer.

A felmérés alatt lévő érintettek mintájának minden egyedéhez választani kell egy olyan egyedet, amelyik annyira hasonlít rá, amennyire csak lehetséges, és amely nem vesz részt a beavatkozásban.

REGRESSZIÓS-ANALÍZIS / REGRESSION ANALYSIS

Statisztikai eszköz, amit több értelmező változónak egy értelmezett változóra (hatásra) gyakorolt befolyásának mennyiségi becslésére használnak (közösségi beavatkozás és társfinanszírozó tényezők).

A regressziós analízis a deduktív okozati-elemzés eszköze és egy értelmező logikai modellen, valamint előzetes megfigyelési sorozaton alapszik. Alkalmazható különböző

módokon, attól függően, hogy a modellváltozók folyamatosak vagy diszkrét, valamint viszonyaik lineárisak vagy nem.

KOVARIANCIA / COVARIATION

Azt fejezi ki, hogy két változó következetesen azonos vagy ellentétes irányt vesz fel.

Ha a kovariancia kicsi, nem áll fenn statisztikai összefüggés. Az A és B között fennálló nagy kovarianciafok valószínűsíti az okozati összefüggést, de nem bizonyítja azt. (A az oka B -nek? Vagy B az oka A -nak? – vagy A és B valami másnak a következményei?)

Kapcsolódó fogalom:

korreláció / correlation

FAKTORANALÍZIS / FACTOR ANALYSIS

Statisztikai elemzési módszer egy sokaságra vonatkozó nagyobb adatmennyiségen belüli korreláció azonosítására (pl. felmérési eredmények) és annak egyszerűsített módon való megjelenítésére egy, két vagy háromdimenziós térben.

Ennek révén lehetséges a csoportosítás és az ok-okozati viszonyokra nyújt javaslatot.

SHIFT-SHARE ELEMZÉS / SHIFT-SHARE ANALYSIS

A regionális politika értékelésének eszköze, ami értékeli a virtuális helyzetet, kivetítve az országos gazdasági trendeket az adott régióra.

E módszer alapfeltételezése, hogy regionális politika hiányában a gazdasági változók alakulása a régióban hasonló lesz az ország egészében tapasztalhatóhoz. Az összehasonlítás a politika nélküli és a politika befolyásolta helyzetek között a regionális politika makrogazdasági hatásának az értékeléséhez vezet, de az optimális feltételek ritkán adottak e módszer alkalmazásához.

INPUT-OUTPUT ELEMZÉS / INPUT-OUTPUT ANALYSIS

Olyan módszer, amely az országos és a regionális gazdaság szektorai közötti kölcsönhatást jeleníti meg a közbülső vagy végső fogyasztás formájában.

A input-output elemzés egy közvetlen vég hatás következményeinek megbecsülését szolgálja a gazdaságon átgyűrűző első körös, majd másodlagos hatások formájában. Ez a módszer akkor alkalmazható, ha az input- és output-adatok rendelkezésre állnak. Ez országos szinten általában teljesül, regionális szinten azonban ritkán. A módszer az igényoldali hatások elemzésére alkalmas, de a kínálati-oldali hatások elemzésére nem.

MAKROÖKONÓMIAI MODELL / MACRO ECONOMICAL MODEL

Olyan módszer, amely a regionális, országos vagy nemzetközi gazdasági rendszerek mechanizmusainak szimulációjára alkalmas.

Nagyszámú olyan modell létezik, amelyek nagyon különböző makrogazdasági elméleteken nyugszanak. Ez a típusú módszer gyakran használatos jövőbeni trendek szimulációjára, de értékelési módszerként is használható.

Ebben az esetben, azt a célt szolgálja, hogy a virtuális helyzetet szimulálja, és így mennyiségi értékelést nyújtson a közösségi tevékenységek által befolyásolt legtöbb makrogazdasági változóra (növekedés, foglalkoztatás, befektetés, megtakarítás, stb.) vonatkozó nettó véghatásokról. A modellek általában sokkal könnyebben képesek az igényoldali-hatásokat elemezni, mint a kínálat-oldalit.

DELPHI-MÓDSZER / DELPHI PANEL

Olyan eljárás, amelyben sok szakértő fokozatosan közelítő jellegű és név nélküli konzultációkkal, egy közös következtetés levonása céljából összpontosítja figyelmét és cseréli ki a véleményét.

A Delphi-módszer alkalmazható például az előzetes értékelésben valamely beavatkozás potenciális hatásainak becslése céljából.

5. ITÉLETALKOTÁSI TECHNIKÁK

SZAKÉRTŐI PANEL / EXPERT PANEL

Olyan munkacsoport, amit speciálisan értékelési célból hoznak létre, és ami többször is tanácskozik.

A szakértők függetlennek kell, hogy legyenek az értékelt beavatkozási területen. Közösen hoznak ítéletet a közösségi beavatkozásról és annak hatásairól. A szakértői panel gyorsan és olcsón kell, hogy meg hozza szintetizált ítéletét, amelynek integrálnia kell a programra vonatkozó fő információkat, valamint a más tapasztalatokból szerzett információt.

Kapcsolódó fogalom:

egyenrangú áttekintés / peer review

BENCHMARKING / BENCHMARKING

Egy beavatkozás teljesítményszintjének minőségi és mennyiségi összehasonlítása egy olyannal, amely hasonló téren a legjobbnak minősül.

Ezt az összehasonlítást megkönnyíti, ha az országos vagy regionális szinten rendelkezésre állnak adatok a jó vagy kevésbé jó megoldásokról.

Kapcsolódó fogalmak:

összehasonlítás / benchmark

legjobb gyakorlat / best practice

dicsőségtábla / league table

MULTIKRITÉRIUM-ELEMZÉS / MULTICRITERIA ANALYSIS

Módszer, amely számos beavatkozást hasonlít össze számos kritérium vonatkozásában.

A multikritérium-elemzés főleg a nagyobb projektek előzetes értékelésében kerül alkalmazásra a változatok összevetése céljából. Használható egy beavatkozás utólagos értékelésére is, hogy összevessék a beavatkozás különböző összetevőinek relatív sikerességét. Végül használható különálló, de hasonló beavatkozások összehasonlítására osztályozási célból. A multikritérium-elemzés tartalmazhat súlyozást, tükrözve az egyes kritériumok relatív fontosságát. Lehet az eredménye egyetlen ítélet vagy egy összetett osztályozás, illetve adhat különböző osztályozásokat, érvényesítve ezzel az érdekelték különböző szempontjait. Az utóbbi esetben multicriteria-multijudge elemzésnek nevezik.

Kapcsolódó fogalom:

multikritéria-multijudge elemzés / multicriteria-multijudge analysis

KÖLTSÉGHATÉKONYSÁGI ELEMZÉS / COST-EFFECTIVENESS ANALYSIS

Értékelési módszer a hatékonyságra vonatkozó ítélet kialakítására.

E módszer lényege, hogy a beavatkozás nettó véghatásait (ezeket külön kell meghatározni) összeveti azon pénzügyi inputokkal, amelyek szükségesek voltak ezek létrehozásához. Megítélési kritérium lehet például az egységnyi hatásra eső költség (pl. költség/(osztva) létrehozott munkahely). Ez az egységnyi költség azután összehasonlításra kerül más, mértékül (benchmark) használt beavatkozások esetében kialakult mutatóval.

KÖLTSÉG-HASZON ELEMZÉS / COST-BENEFIT ANALYSIS

Ez a módszer az érintett csoportok szempontjából és a beavatkozás pozitív, illetve negatív következményeinek (amelyeket külön-külön kell becsülni) tulajdonított pénzügyi érték alapján ítéli meg a beavatkozás előnyeit.

Miután az nem releváns és lehetséges, hogy piaci árakon lehessen a nyereséget és a veszteséget számítani, fiktív árakat alkalmaznak különböző módokon. Először azt becsülik meg, hogy mekkora az érintettek készsége a pozitív hatások elérésére, ill. hogy elkerüljék a negatív hatásokat. Az áruk és szolgáltatások fiktív ára oly módon is becsülhető, hogy megnézik milyen keresetkiesést okoz, ha ezek az áruk és szolgáltatások hiányoznak (pl. erős munkanélküliség esetén a képzetlen munka ára nagyon kicsi), de a fiktív ár meghatározható közvetlenül az érintett igazgatási tisztviselők vagy az irányítási csoport által is. A költség-haszon elemzést főleg nagy projektek előzetes értékelésénél használják.

Tárgymutató / Index

MAGYAR - ANGOL SZÓSZEDET

adicionális / additionality	12
alakító értékelés / formative evaluation	3
alapadatok / primary data	66
alapok / baseline.....	43
állandó munkahely / permanent job	56
általános mutató / generic indicator	43
átfogó értékelés / overall evaluation	8
átmeneti ráta / transition rate.....	55
ellenőrzés / audit	11
beavatkozás (intervenció) / intervention	16
beavatkozási terület / field of intervention.....	42
beemelő-hatás / leverage effect.....	52
belső értékelés / internal evaluation	20
belső érvényesség / internal validity	26
belső koherencia / internal coherence	54
benchmarking.....	72
beszámoltathatóság / accountability.....	7
bevétel többszöröző-hatás / income multiplier effect	52
bruttó véghatás / gross effect.....	47
célkitűzés / objective.....	29
célstruktúra / objective tree	64
cselekvési elv / theory of action	50
delphi-módszer / delphi panel.....	71
demokratikus értékelés / democratic evaluation	5
diverzifikáció / diversification	58
egyéni interjú / individual interview	67
elfogulatlanság / impartiality.....	25
ellátási-hatás / supplier effect.....	52
elmozdulási hatás / displacement effect.....	48
elő-értékelés / pre-evaluation	23
előzetes értékelés / ex-ante evaluation	8
elsőkörös véghatás / first round effect	51
eredmény / result.....	32
érintett / stakeholder.....	17
érintett csoport / concerned group.....	19
értékelendő kérdés / evaluative question	24
értékelés / evaluation.....	3
értékelési felállás / evaluation setting	21
értékelési hatókör / scope of evaluation.....	15
értékelési rendszer / evaluation system	22
értékelési tervezet / evaluation design	63
értékelhetőségi tanulmány / evaluability assessment	23
értékelő bizottság / evaluation committee.....	21

értékelő csoport / evaluation csoport.....	20
értelmi cél / cognitive aim	5
esélyegyenlőség / equal opportunities	58
esettanulmány / case study.....	68
eszköz / tool.....	63
eszközjellegű cél / instrumental aim	5
ésszerűség / rationale.....	35
externalitás / externality	51
extrapolációs együttható / extrapolation coefficient.....	50
faktoranalízis / factor analysis	70
felhasználási ráta / absorption rate	44
fenntartható fejlődés / sustainable development.....	57
fenntarthatóság / sustainability	36
finanszírozó szervezet / funding authority	17
foglalkoztatási-hatás / employment effect.....	55
foglalkoztathatóság / employability.....	55
fókusz csoport / focus group.....	67
folyamatos értékelés / on-going evaluation	9
fő-mutató / key indicator	44
hálózati-hatás / network effect.....	53
hasznosság / utility	37
hatás / impact.....	32
hatásosság / effectiveness	36
hatástérkép / concept mapping of impacts.....	64
hatékonyság / efficiency	36
helyszíni megfigyelés / ethnographic observation.....	68
hitelesség / credibility.....	25
külső tényezőknek tulajdonítható hatás / deadweight	47
idősorok / time series.....	66
igazolható cél / verifiable objective.....	30
igényoldali-hatás / demand side effect	52
impulzus-hatás / impulsion effect.....	53
in-depth értékelés / in-depth evaluation	8
input / input	31
input-output elemzés / input-output analysis.....	70
intézkedés / measure.....	16
jogosultak köre / recipient	18
jogosultság / eligibility	35
kérdőíves felmérés / questionnaire survey.....	67
kereszthatások mátrixa / matrix of cross impacts.....	65
kínálati oldali-hatás / supply-side effect.....	53
kivonó hatás / subtraction effect.....	48
komplementaritás / complementarity	54
konstruktív érvényesség / construct validity.....	26
kontrol csoport / control group.....	69
kovariancia / covariation	70
költség-haszon elemzés / cost-benefit analysis	73
költséghatékonysági elemzés / cost-effectiveness analysis	73
környezeti hatásértékelés / environmental impact assessment (EIA). 58	

környezetmutató / context indicator.....	43
közbenő értékelés / mid-term evaluation.....	9
érintett / direct addressee.....	18
közvetlen véghatás / direct effect.....	51
kritérium / criterion.....	34
különbözőség / disparity.....	35
külső értékelés / external evaluation.....	20
külső érvényesség (reprezentativitás) / external validity.....	26
külső koherencia / external coherence.....	54
lefedettségi ráta / coverage rate.....	44
lefölözési-hatás / skimming-off effect.....	55
leírás / descriptor.....	40
logikai keret / logic framework.....	64
magyarázó-elmélet / explanatory theory.....	50
mainstreaming / mainstreaming.....	58
makroökonómiai model / macro economical model.....	71
másodlagos adatok / secondary data.....	66
másodlagos véghatás / secondary effect.....	51
megbízás / mandate.....	23
megbízhatóság / reliability.....	25
megbízott / commissioner.....	20
megvalósítás / implementation.....	30
végrehajtó (vezető) / manager.....	17
mérési egység / measurement unit.....	39
meta-értékelés / meta-evaluation.....	10
minta / sample.....	67
módszer / method.....	63
módszertan / methodology.....	63
monitoring információs rendszer / monitoring information system ...	40
monitoring (nyomonkövetés) / monitoring.....	11
multikritérium-elemzés / multicriteria analysis.....	72
munkahely-teremtés vagy -megtartás / job created or maintained.....	55
mutató / indicator.....	39
működési jelentés / operating report.....	41
végő kedvezményezett / operator.....	17
nem várt véghatás / unexpected effect.....	33
nettó véghatás / net effect.....	47
norma / norm.....	34
normatív cél / normative aim.....	6
oksági elemzés / causality analysis.....	49
operatív csoport / steering group.....	21
osztályozás / scoring.....	40
output / output.....	31
önerős fejlődés / endogenous development.....	57
önértékelés / self-evaluation.....	20
önmérséklet / mitigation.....	57
összefüggés-rendszer / context.....	29
összegző értékelés / summative evaluation.....	4

összehasonlíthatóság / comparability	41
összehasonlító adatok / cross sectional data	66
összehasonlító adatok / longitudinal data	66
összehasonlító csoport / comparison group	69
összeillő pár / matching pair	69
plurális értékelés / pluralistic evaluation	4
politika / policy	15
politikai prioritás / policy priority	30
program / programme	15
program-mutató / programme indicator	43
projekt / project	16
projektfelelős / project promoter	18
regressziós-analízis / regression analysis	69
relevancia / relevance	35
shift-share elemzés / shift-share analysis	70
statisztikai csoport / statistical csoport	41
stratégia / strategy	29
SWOT-analízis / strength, weaknesses, opportunities, thereats (SWOT)	64
strukturáló-hatás / structuring effect	53
súlyozás / weighting	34
szakértői panel / expert panel	72
szervezeti ismeretszerzés / organisational learning	6
szinergia / synergy	54
színes szavazat / colour vote	65
szubszidiaritás / subsidiarity	38
szükség / need	29
társadalmi-gazdasági kohézió / economic and social cohesion	57
társfinanszírozási tényező / confounding factor	49
teljesidejű egyenérték / full-time equivalent (fte)	56
teljesítési ráta / completion rate	44
teljesítményszint / performance	37
tematika / terms of reference (tor)	23
tematikus értékelés / thematic evaluation	8
utólagos értékelés / ex-post evaluation	10
vég hatás, okozat / effect	31
versenyképesség / competitiveness	57
vezetői értékelés / managerial evaluation	4
virtuális helyzet / counterfactual situation	48
visszacatolás / feedback	6

* * *

ANGOL - MAGYAR SZÓSZEDET

absorption rate / felhasználási ráta	44
accountability / beszámoltathatóság.....	7
additionality / adicionalitás	12
audit / ellenőrzés, ellenőrzés	11
baseline / alapok.....	43
benchmarking / benchmarking.....	72
case study / esettanulmány	68
causality analysis / oksági elemzés	49
cognitive aim / értelmi cél.....	5
colour vote / színes szavazat.....	65
commissionner / megbízott.....	20
comparability / összehasonlíthatóság.....	41
comparison group / összehasonlító csoport	69
competitiveness / versenyképesség	57
complementarity / komplementaritás.....	54
completion rate / teljesítési ráta	44
concept mapping of impacts / hatástérkép	64
concerned group / érintett csoport.....	19
confounding factor / társfinanszírozási tényező.....	49
construct validity / konstruktív érvényesség	26
context / összefüggés-rendszer.....	29
context indicator / környezetmutató.....	43
control group / kontrol csoport.....	69
cost-benefit analysis / költség-haszon elemzés	73
cost-effectiveness analysis / költséghatékonysági elemzés.....	73
counterfactual situation / virtuális helyzet	48
covariation / kovariancia.....	70
coverage rate / lefedettségi ráta.....	44
credibility / hitelesség	25
criterion / kritérium	34
cross sectional data / összehasonlító adatok	66
deadweight / külső tényezőknek tulajdonítható hatás	47
delphi panel / delphi-módszer.....	71
demand side effect / igényoldali-hatás.....	52
democratic evaluation / demokratikus értékelés	5
descriptor / leírás.....	40
direct addressee / érintett.....	18
direct effect / közvetlen vég hatás.....	51
disparity / különbözőség	35
displacement effect / elmozdulási hatás.....	48
diversification / diverzifikáció	58
economic and social cohesion / társadalmi-gazdasági kohézió	57
effect / vég hatás, okozat.....	31
effectiveness / hatásosság	36
efficiency / hatékonyság.....	36
eligibility / jogosultság.....	35

employability / foglalkoztathatóság.....	55
employment effect / foglalkoztatási-hatás.....	55
endogenous development / önerős fejlődés.....	57
environmental impact assessment (EIA) környezeti hatásértékelés ...	58
equal opportunities / esélyegyenlőség	58
ethnographic observation / helyszíni megfigyelés.....	68
evaluability assessment / értékelhetőségi tanulmány	23
evaluation / értékelés	3
evaluation committee / értékelő bizottság.....	21
evaluation design / értékelési tervezet.....	63
evaluation setting / értékelési felállás.....	21
evaluation system / értékelési rendszer	22
evaluation csoport / értékelő csoport.....	20
evaluative question / értékelendő kérdés.....	24
ex-ante evaluation / előzetes értékelés	8
ex-post evaluation / utólagos értékelés.....	10
expert panel / szakértői panel	72
explanatory theory / magyarázó-elmélet.....	50
external coherence / külső koherencia.....	54
external evaluation / külső értékelés.....	20
external validity / külső érvényesség (reprezentativitás).....	26
externality / externalitás	51
extrapolation coefficient / extrapolációs együttható.....	50
factor analysis / faktoranalízis	70
feedback / visszacsatolás	8
field of intervention / beavatkozási terület.....	42
first round effect / elsőkörös vég hatás.....	51
focus group / fókusz csoport.....	67
formative evaluation / alakító értékelés.....	3
full-time equivalent (fte) / teljesidej egyenérték.....	56
funding authority / finanszírozó szervezet	17
generic indicator / általános mutató.....	43
gross effect / bruttó vég hatás.....	47
impact / hatás.....	32
impartiality / elfogulatlanság.....	25
implementation / megvalósítás.....	30
impulsion effect / impulzus-hatás.....	53
in-depth evaluation / in-depth értékelés	8
income multiplier effect / bevétel többszöröző-hatás.....	52
indicator / mutató.....	39
individual interview / egyéni interjú.....	67
input / input	31
input-output analysis / input-output elemzés.....	70
instrumental aim / eszközjellegű cél	5
internal coherence / belső koherencia.....	54
internal evaluation / belső értékelés	20
internal validity / belső érvényesség.....	26
intervention / beavatkozás (intervenció)	16
job created or maintained / munkahely-teremtés vagy -megtartás	55

key indicator / fő-mutató.....	44
leverage effect / beemelő-hatás.....	52
logic framework / logikai keret.....	64
longitudinal data / összehasonlító adatok.....	66
macro economical model / makroökonómiai model.....	71
mainstreaming / mainstreaming.....	58
manager / végrehajtó (vezető).....	17
managerial evaluation / vezetői értékelés.....	4
mandate / megbízás.....	23
matching pair / összeillő pár.....	69
matrix of cross impacts / keresztthatások mátrixa.....	65
measure / intézkedés.....	16
measurement unit / mérési egység.....	39
meta-evaluation / meta-értékelés.....	10
method / módszer.....	63
methodology / módszertan.....	63
mid-term evaluation / közbenső értékelés.....	9
mitigation / önmérséklet.....	57
monitoring / monitoring (nyomonkövetés).....	11
monitoring information system / monitoring információs rendszer.....	40
multicriteria analysis / multikritérium-elemzés.....	72
need / szükség.....	29
net effect / nettó végthatás.....	47
network effect / hálózati-hatás.....	53
norm / norma.....	34
normative aim / normatív cél.....	6
objective / célkitűzés.....	29
objective tree / célstruktúra.....	64
on-going evaluation / folyamatos értékelés.....	9
operating report / működési jelentés.....	41
operator / végső kedvezményezett.....	17
organisational learning / szervezeti ismeretszerzés.....	6
output / output.....	31
overall evaluation / átfogó értékelés.....	8
performance / teljesítményszint.....	37
permanent job / állandó munkahely.....	56
pluralistic evaluation / plurális értékelés.....	4
policy / politika.....	15
policy priority / politikai prioritás.....	30
pre-evaluation / elő-értékelés.....	23
primary data / alapadatok.....	66
programme / program.....	15
programme indicator / program mutató.....	43
project / projekt.....	16
project promoter / projektfelelős.....	18
questionnaire survey / kérdőíves felmérés.....	67
rationale / ésszerűség.....	35
recipient / jogosultak köre.....	18
regression analysis / regressziós-analízis.....	69

relevance / relevancia	35
reliability / megbízhatóság.....	25
result / eredmény	32
sample / minta	67
scope of evaluation / értékelési hatókör	15
scoring / osztályozás.....	40
secondary data / másodlagos adatok.....	66
secondary effect / másodlagos véghatás	51
self-evaluation / önértékelés	20
shift-share analysis / shift-share elemzés.....	70
skimming-off effect / lefőlözési-hatás.....	55
stakeholder / érintett	17
statistical csoport / statisztikai csoport.....	41
steering group / operatív csoport	21
strategy / stratégia.....	29
strength, weaknesses, opportunities, thereats (SWOT)	64
structuring effect / strukturáló-hatás.....	53
subsidiarity / szubszidiaritás.....	38
subtraction effect / kivonó hatás.....	48
summative evaluation / összegző értékelés	4
supplier effect / ellátási-hatás	52
supply-side effect / kínálati oldali-hatás	53
sustainability / fenntarthatóság	36
sustainable development / fenntartható fejlődés.....	57
synergy / szinergia	54
terms of reference (tor) / tematika	23
thematic evaluation / tematikus értékelés.....	8
theory of action / cselekvési elv	50
time series / idősorok.....	66
tool / eszköz.....	63
transition rate / átmeneti ráta	55
unexpected effect / nem várt véghatás.....	33
utility / hasznosság	37
verifiable objective / igazolható cél.....	30
weighting / súlyozás	34

* * *